

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1882. Första Kammaren. N:o 31.

Tisdagen den 25 April.

Kammaren sammanträdde kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

Anmälades och bordlades:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 43, angående upprättande af ett sakregister till Rikets Ständers protokoll med bihang för tiden från och med år 1809 till och med år 1866;

Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 10, angående tullbevillningen; samt

Banko-Utskottets utlåtande N:o 11, i fråga om ändringar i gällande reglemente för Riksbankens styrelse och förvaltning.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts den 22 i denna månad bordlagda proposition till Riksdagen angående beviljande af anslag för iståndsättande af vågbrytaren och den yttre hamnarmen vid Visby hamn.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Stats-Utskottets den 22 innevarande April bordlagda utlåtanden N:is 41 och 42.

Herr vice Talmannen: Då det för Kammarens ledamöter torde vara önskligt att med säkerhet veta, hvilken dag Stats-Utskottets utlåtande N:o 42 i anledning af förslag om jernvägsbyggnader för statens räkning m. m. förekommer, tillåter jag mig föreslå, att Kammaren behagade besluta, att detta Stats-Utskottets betänkande uppföres främst på föredragningslistan bland två gånger bordlagda ärenden till nästa Lördags plenum, dock *efter* Stats-Utskottets utlåtande N:o 41, angående förvaltningen af kronans jordbruksdomäner m. m., för den händelsen, att detta sistnämnda betänkande icke derförinnan skulle vara af Kammaren genomgånget.

På gjord proposition beslöts, att Stats-Utskottets utlåtande N:o 42 skulle på föredragningslistan för Kammarens sammanträde nästkommande Lördag uppföras främst bland de två gånger bordlagda ärendena, så framt Stats-Utskottets utlåtande N:o 41 då vore genomgånget, men eljest näst efter sistnämnda utlåtande.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Bevillnings-Utskottets den 22 i denna månad bordlagda memorial N:o 9 äfvensom Lag-Utskottets samma dag bordlagda utlåtande N:o 49.

På hemställan af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att på föredragningslistan för nästa sammanträde skulle sättas främst de denna dag första gången bordlagda ärendena och sist Stats-Utskottets utlåtande N:o 41, Bevillnings-Utskottets memorial N:o 9 och Lag-Utskottets utlåtande N:o 49.

Efter föredragning af ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, N:o 171, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 10, angående väckt fråga om revision af stadgarne för det akademiska examensväsendet, beslöt Första Kammaren, på hemställan af Herr vice Talmannen, att hänvisa detta ärende till sitt Tillfälliga Utskott N:o 1.

Upplästes ett insändt läkarebetyg af följande lydelse:

“Att Riksdagsmannen i Första Kammaren Herr *C. J. Pettersson* fortfarande lider af smärtor i hufvudet (neuralgia frontalis et supra-orbitalis), hvilka synnerligast påkomma vid företagandet af utfärder eller resor, varder härmed under edelig förpligtelse inlygd af

Backasand den 22 April 1882.

P. E. F. Hallenberg,
Prov. Läkare.“

Justerades två protokollsutdrag för detta sammanträde, hvar efter Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.

Onsdagen den 26 April, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 19 i denna månad.

Herr *Tornerhjelm* anmälde, att han infunnit sig vid Riksdagen.

Anmäldes och bordlades:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 14 b, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts proposition angående löneförbättring åt lärare vid de allmänna läroverken och vissa pedagogier, högre lärarinneseminariet samt folkskolelärareseminarierna m. m., än äfven särskilda inom Riksdagen väckta motioner rörande dels de allmänna läroverken och dels folkskoleväsendet;

Lag-Utskottets utlåtande N:o 50, i anledning af väckta förslag, att laga skifte, hvarå fastställelse meddelats, må kunna under vissa förutsättningar genom nytt skifte rubbas; äfvensom

Riksdagens Särskilda Utskotts utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts till Utskottet remitterade nådiga proposition med förslag till förordning rörande Lapparne i de förenade konungarikena Sverige och Norge.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran Stats-Utskottets under gårdagen bordlagda utlåtande N:o 43, Bevillnings-Utskottets likaledes under gårdagen bordlagda betänkande N:o 10, äfvensom Banko-Utskottets samma dag bordlagda utlåtande N:o 11.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Banko-Utskottets den 21 och 22 i denna månad bordlagda memorial N:o 9, i fråga om ändringar och tillägg i gällande aflöningsstat för Riksbanken.

1 punkten.

Herr Ekman, Johan Jacob: Banko-Utskottet har anförtsåsom skäl för underkännande af det förslag, som bankofullmäktige uppgjort till aflöningsstat för afdelningskontoret i Östersund.

*Aflöningsstat
för Riksban
kens afdel
ningskontor
Östersund.*

Aflöningsstat
för Riksbankens
afdelningskontor i
Östersund.
(Forts.)

hvad angår aflöningen till styrelseledamöterna, att, då lönetillökning för afdelningskontoret i Luleå år 1875 af Riksdagen beviljades, fastställdes aflöningen till 900 kronor för hvardera af styrelseledamöterna och dessutom till 1,500 kronor för den ledamot, som handhar den dagliga förvaltningen vid kontoret, och anser Utskottet således, att styrelseledamöterna i Östersund nu icke vore berättigade till högre belopp. Emellertid har sedan dess aflöningsstaten för Luleå afdelningskontor blifvit på det sätt höjd, att styrelsemedlemmarne der hvardera åtnjuta ett belopp af 1,200 kronor och dessutom den ledamot, som handhar den dagliga förvaltningen, 2,400 kronor om året. Efter de uppgifter, som jag erhållit dels från afdelningskontoret i Östersund och dels från Riksbankens hufvudkontor härstädes, har emellertid rörelsen å kontoret i Östersund redan nu så tilltagit, att densamma i de flesta grenar öfverstiger den, som eger rum vid kontoret i Luleå. Under sådana förhållanden synes det mig icke skäligt att nedsätta de belopp, som fullmäktige föreslagit, hvilka likväl understiga hvad som styrelsepersonalen i Luleå för närvarande åtnjuter. Visserligen säger Utskottet, "att de under denna tid ökade göromålen i kontoret, om de ock naturligen drabbat äfven styrelseledamöterna, dock, såsom kontorsstyrelsen i sin framställning jemväl påpekat, företrädesvis träffat tjänstemannapersonalen". Men tager man någon närmare kännedom om detta styrelsens yttrande, så skall man finna, att densamma sagt något helt annat, eller, som Kammaren behagade finna på pagina 2 i föreliggande betänkande: "att en jemförelsevis så utsträckt rörelse äfven tagit i anspråk såväl styrelsens som i synnerhet handhafvarens af den dagliga förvaltningen och den fåtaliga kontorspersonalens omsorg och arbetsnit, vore påtagligt". Det ligger också i sakens natur, att i samma mån som göromålen ökas, måste styrelsens och framför allt dens, som handhar den dagliga förvaltningen, omtanke och arbetsnit tagas lika mycket, om icke mera i anspråk, än tjänstepersonalens. Under sådana förhållanden tager jag mig friheten anhålla om bifall till den reservation, som jag jemte flere ledamöter i Utskottet afgifvit, och som afser, "att fullmäktiges i Riksbanken afgifna, i förevarande memorial intagna förslag till stat för afdelningskontoret i Östersund måtte oförändradt och i dess helhet af Riksdagen antagas".

Herr Bennich: Efter den siste talarens yttrande kunde jag gerna nöja mig med att endast med honom instämma. Men jag ber att likväl få fästa uppmärksamheten på åtskilliga faktiska förhållanden, hvilka synas mig vara så talande, icke blott för reservationens bifallande, utan snarare för en ytterligare förhöjning i aflöningen vid kontoret i Östersund, att jag är öfvertygad, att åtminstone denna Kammare icke ett ögonblick skall tveka att gå så långt, som bankofullmäktige i sitt förslag hafva gjort. Det visar sig nemligen — för att döma af rörelsens omfattning till de bestyr och de besvär, som kontoret haft — att värdet af dess utestående lån den 28 Februari uppgick i rundt tal till 1,876,000 kronor, under det att kontoret i Vexjö, hvilket har lika aflöning

med det i Luleå, har dylika lån till endast 1,670,000 kronor, således 200,000 kronor mindre; att antalet utestående lån i Östersund utgjorde 1,423, men i Vexjö 1,177. — Ser man åter på antalet diskonterade vaxlar vid samma tid, så befinnes det, att Riksbankens hufvudkontor endast hade 1,144, Göteborgs kontor, som är så stort, 1,085 och Östersunds 1,084, då deremot Luleå, Vexjö och Visby tillsammans icke hade mera än 1,120. Ser man åter på postremissrörelsen, så visar det sig, att år 1881 hade Östersund utfärdat 1,281, Göteborg 1,211 och Malmö 684 postremissvaxlar. Ser man vidare på kassarörelsen år 1881 och jämför i det afseendet Östersund och Luleå, så visar det sig, att diskonteringen i Östersund gick till 2,800,000 kronor, i Luleå till 2,500,000 kronor; vaxelinbetalningen i Östersund gick till 2,194,000 kronor, i Luleå till 2,534,000 kronor; utgifna handelslån i Östersund till 405,900, i Luleå till 92,400 kronor; inbetalda handelslån i Östersund till 364,000, i Luleå till 82,900 kronor; insättningar å kreditiv uppgingo till i Östersund 1,444,000, i Luleå 1,503,000 kronor och uttagningar å kreditiv i Östersund till nära 1,600,000, i Luleå till 1,500,000 kronor. Går jag vidare till insättningar å upp- och afskrifningsräkning, så uppgingo dessa i Östersund till nära 600,000 kronor, under det att Luleå har endast 233,000; uttagningarne å upp- och afskrifningsräkning utgjorde 576,000 kronor i Östersund, men i Luleå blott 246,000, således i Östersund mer än dubbelt så mycket; insättningarne å deposition utgjorde tillsammans 152,500 i Östersund, i Luleå 113,500 kronor och uttagningarne å deposition i Östersund 110,800 kronor, i Luleå 61,700.

Herrarne behagade häraf finna, att nästan hvarenda rörelsegren, nästan hvarje exponent af verksamheten inom de olika kontoren pekar derpå, att Östersunds kontor har betydligt mera arbete än Luleå kontor. Nu hafva bankofullmäktige för kontoret i Vexjö, som är alldeles nyss inrättadt, fastställt provisoriskt en aflöningsstat, lika med den i Luleå. Men för Östersund, som har varit i verksamhet ett år och visat, att det har en större omfattning i sin rörelse än Luleå, hafva bankofullmäktige föreslagit en mindre godtgörelse än den som är bestämd för detta senare kontor, och icke desto mindre har Banko-Utskottet ytterligare prutat på denna godtgörelse till kontoret i Östersund. Nu kan man visserligen säga, att det var en tillfällighet att jämförelsen stälde sig så den 28 Februari, men vi hafva i går med Post- och Inrikes Tidningar fått mottaga "Sammandrag af Riksbankens ställning under årets första 3 månader till den 31 Mars 1882", och jämför man de olika siffror, som der förekomma, så, om de också icke äro så specifika som de jag nyss meddelade, visa de likväl, att Östersund är i mycket stark verksamhet jämfördt med de öfriga kontoren. Jag hemställer under sådana förhållanden, om det kan finnas något rimligt skäl för Riksdagen att nedsätta den lilla lönetillökning, som bankofullmäktige funnit sig böra föreslå. Har icke Riksdagen förtroende för sina egna fullmäktige, deras förslag och deras hushållning, när det gäller sådana relativt små frågor som dessa, huru kan Riksdagen då hafva förtroende till dem, då det gäller

*Aflöningsstat
för Riksbankens
afdelningskontor i
Östersund.
(Forts.)*

Aflöningsstat för Riksbankens afdelningskontor i Östersund. att förvalta de mångfaldigt större belopp, som falla inom Riksbankens förvaltning?

Jag hemställer om bifall till Herr Ekmans reservation.

(Forts.)

Herr Rääf: Då jag i Utskottet deltagit i det beslut, hvar till detsamma kommit, så anser jag mig pligtig att förklara skälen dertill. Jag vill icke framställa något yrkande, utan endast framhålla såsom mitt skäl att kontoret i Östersund icke varit i verksamhet mer än 1¹/₂ år, hvarför också bankofullmäktige säga, "att den korta tid, under hvilken kontorets verksamhet fortgått, icke lemna tillfylllestgörande grund för bedömning af den vidare utveckling, rörelsen inom kontorets mindre befolkade område må kunna erhålla". — Vill man jemföra detsamma med Luleå afdelningskontor, så finner man, att detta varit i verksamhet i 9 år, dess stat fastställdes första gången 1873, den höjdes 1875, och det är denna stat, som Utskottet önskar att kontoret i Östersund skulle bibehålla. Det dröjde sedan i 5 år, innan Luleå fick sin nuvarande stat. Jag delar för öfrigt Utskottets åsigt derutinnan, att man bör vara mycket försiktig vid beviljande af löneförhöjningar för bankkontoren, då man ser så talrika anspråk på dylika kontors inrättande framställas. Det är af dessa skäl jag deltagit i Utskottets beslut i förevarande fråga.

Herr vice Talmannen: I den nu föreliggande frågan ber jag få fästa uppmärksamheten derpå, att Banko-Utskottets förslag icke skiljer sig från fullmäktiges i något annat afseende, än att för de konsultativa styrelseledamöterna är upptaget af Utskottet 900 kronor för hvardera, under det att fullmäktige föreslå 1,000 kronor för hvardera, samt att för den ledamot, som handhar den dagliga förvaltningen, Utskottet föreslagit 2,500 och fullmäktige 3,000 kronor. Skilnaden är således endast den lilla årliga utgiften af 800 kronor, som står emellan Utskottet och bankofullmäktige. Jag kan, för min del, svärligen föreställa mig, att Riksdagen, då den anser lämpligt att inrätta afdelningskontor i särskilda landsorter, icke tillika skall uppmärksamma den absoluta nödvändigheten att aflöna dem, som hafva de viktiga styrelseplatserna sig anförtrödda, på ett sådant sätt, att det för fullmäktige blir möjligt att till dessa platser utse personer, som äro dugliga och lämpliga. Ser jag nu på de åligganden, som dessa styrelseledamöter hafva, så finner jag, att de skola sammanträda minst fyra dagar i veckan, och går jag till bankoreglementet, så finner jag, att alla tre ledamöterna skola vara närvarande vid dessa sammanträden. Jag tillåter mig då att hemställa, om 1,000 kronor om året verkligen kan vara en för hög ersättning för personer, som för handläggning af viktiga angelägenheter skola sammanträda fyra gånger i hvarje vecka. Jag hemställer till dem af herrarne, som ega bekantskap med hvad de enskilda bolagen betala till sina direktörer, om sådana med en så trägen tjenstgöring skulle kunna påräknas för 1,000 kronor. Kommer jag till handhafvaren af den dagliga förvaltningen, på hvilken kontorets hela ordning, på hvil-

ken allmänhetens betjenande, på hvilken tryggheten för utlåningen så väsentligt beror, så hemställer jag, om en aflöning af 3,000 kronor för den, som handhar denna förvaltning, kan vara för mycket. Hans göromål, såvidt han vill fullgöra sina pligter så som han bör, inskränka sig aldeles icke till den i alla fall ganska tragna tjänstgöringen inom sjelfva kontoret, utan han måste följa med ortens affärsrörelse, han måste hafva noga reda på och söka bereda sig underrättelse om de särskilda kundernas affärsställning, och sådant tarfvar icke blott en hög grad af uppmärksamhet, utan fordrar äfven mycken tid. För min del anhåller jag på det högsta, att Kammaren behagade ändra Utskottets förslag i öfverensstämmelse med fullmäktiges hemställan och således bifalla Utskottets förslag med den förändring, att aflöningen för tre styrelseledamöter bestämmes till 1,000 kronor och derförutom för den ledamot, som handhar den dagliga förvaltningen, till 2,000 kronor.

*Aflöningsstat
för Riksbankens
afdelningskontor i
Östersund.
(Forts.)*

Herr Olsson, Peter: Oaktadt det måhända torde vara öfverflödigt att ytterligare visa det berättigade i det förslag, som af bankofullmäktige här har blifvit framställt angående lönestaten för Östersunds afdelningskontor, ber jag likväl att, såsom varande en af reservanterne, få tillägga några ord. Den ärade talaren från Östergötland, som icke precis ville göra något yrkande, men dock sökte försvara Utskottets förslag, nämnde, bland annat, att fullmäktige hade ansett, att det vore en så ringa erfarenhet man hade i afseende på kontorets verksamhet, att fullmäktige för den skull trott att den begärda löneförhöjningen icke borde bifallas. Men just detta förhållande visar tillräckligt, att man bör bevilja hvad fullmäktige hafva föreslagit, ty detta deras yttrande har afseende på den högre löneförhöjning, hvarom Östersunds kontor till fullmäktige gjort hemställan. Men då gingo fullmäktige en medelväg för att just med afseende fästadt på den mindre erfarenheten komma till det lönebelopp, som bäst stode i proportion till kontorets verksamhet, som kontoret bevisligen redan har. Den ärade talaren glömde dessutom en annan omständighet, och den är, att det finnes ett ännu nyare kontor än Östersunds, nemligen Vexjö kontor, för hvilket fullmäktige hafva föreslagit aflöningsstat med förhöjningsbelopp, som för närvarande provisoriskt utgår. Jag tror, för min del, att, när fullmäktige hafva skyldighet att utse styrelseledamöter för de afdelningskontor, som af Riksdagen beslutas, när dessa styrelseledamöter hafva ansvarighet för dessa kontors förvaltning, det vore olämpligt, att Riksdagen gör en sådan nedsättning, som med hänsyn till besparing af bankens medel spelar aldeles ingen roll, utan mera synes innebära ett underkännande af det omdöme, som dock ingen kan hafva bättre än bankofullmäktige. Just denna omständighet, att Riksbanken utvidgar sin rörelse, talar mer än något annat för att de, som hafva denna rörelse om hand, också må få en någorlunda sjelfständig ställning, såvidt man nemligen skall kunna vänta att få lämpliga och för saken intresserade personer. När man, mine Herrar, ser på den rörelse, som Riksbanken under de senare åren har utvecklats, så

Aflöningsstat för Riksbankens afdelningskontor i Östersund. (Forts.) tror jag, att äfven den omständigheten talar för att bifalla hvad bankofullmäktige hafva föreslagit. Ingen känner bättre än fullmäktige hvad som i detta afseende är passande och fördelaktigt å ena sidan för dem, som sköta rörelsen, och å andra sidan för Riksbanken.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen och således till de lönebelopp, som af bankofullmäktige blifvit föreslagna.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade Herr Grefven och Talmannen, att derunder endast blifvit yrkadt att Utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att i den föreslagna aflöningsstaten för styrelseledamöterna talet 900 utbyttes mot 1,000, och talet 1,500 mot 2,000; hvarefter propositioner gjordes först på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick och sedan på bifall till samma hemställan med nyss nämnda ändring; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja bevarad.

2 punkten.

Herr vice Talmannen: Då denna punkt innehåller, "att förenämnda nya stat för afdelningskontoret i Östersund må få tillämpas från och med början af innevarande år 1882", men Kammararen nu ändrat den af Utskottet föreslagna staten, hemställer jag, att punkten måtte på det sätt bifallas, att *den af Kammararen beslutade* nya staten för afdelningskontoret i Östersund må få tillämpas från och med början af innevarande år 1882.

Sedan öfverläggningen härmed slutats, biföll Kammararen hvad Herr vice Talmannen sålunda hemställt.

3 punkten.

Lades till handlingarne.

4 och 5 punkterna.

Biföllos.

Föredrogs å nyo och bifölls Banko-Utskottets den 21 och 22 innevarande April bordlagda memorial N:o 10, i anledning af Riksbanken tillskyndad förlust genom uttag å en kreditivhafvares kassakreditiv emot företedd förfalskad vexel.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 22 och 25 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 41, i anledning af Kongl. Maj:ts nå-

diga proposition angående förvaltningen af kronans jordbruksdomäner samt inrättande af en för dessa egendomar och statens skogar gemensam domänstyrelse.

Grefve Posse, Knut: Jag får hos Kammaren anhålla, att sjunde punkten af ifrågavarande betänkande måtte föredragas framför den sjette, enär den sjunde punkten, som handlar om utarrenderingssättet, möjligen kan hafva inverkan på det beslut, som fattas rörande den sjette, som angår sättet för fastställande af arrendevilkoren. För öfrigt anhåller jag, att den ordning må följas i föredragningen, som Utskottets betänkande innehåller.

På gjord proposition beslöts, att förevarande utlåtande skulle företagas punktvis till afgörande samt att 7 punkten i mom. A skulle dervid handläggas före 6 punkten i samma moment.

Mom. A.

1 och 2 punkterna.

Godkändes.

3 punkten.

*Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.*

Herr Ekström: Enligt Kongl. Majts förslag uppställdes i den föredragna punkten såsom regel att skogsmark, som ej af-sättes till kronopark, skall upplåtas jemte jordergödomen på arrende, med rätt för arrendatorn att i öfverensstämmelse med fastställd hushållningsplan och de närmare bestämmelser, arrendekontraktet innehåller, använda skogen till både bete och skogs-fångst; men att, der skogen är af större betydenhet, skogsmarken skall från arrendet undantagas, med rätt för arrendatorn till bete, i den mån hinder för skogshushållningen icke derigenom åstad-kommes, och årlig utsynning af husbehovsvirke till belopp, som i arrendekontraktet angifves. Derjemte och i händelse skogens be-vakning funnes böra åt arrendatorn uppdragas, skulle ersättning härför kunna honom tilläggas med viss i kontraktet bestämd andel af inflytande försäljningsmedel för den kronan förbehållna virkes-afkastningen, sedan kostnaderna för skogsskötseln derifrån afgått. Utskottet har nu föreslagit först och främst den förändring, att ordet "större" framför "betydenhet" skall utgå, så att skogen, äfven om den icke är af *större* betydenhet, må kunna från arren-det undantagas. Deremot har jag så mycket mindre något att erinra, som jag städe i afgifna embetsutlåtanden motsatt mig skogsmarkens upplåtande mot särskildt skogsarrende för så lång tid, som jordarrendet omfattar. Ty det är min erfarenhet, att sådant länder till förlust för kronan, enär skogsarrendet icke kan i anseende till vexlande pris å skogseffekter, med någon tillför-litlighet beräknas för 20 år framåt. Derjemte har Utskottet före-slagit den förändrade lydelsen, att i stället för orden "använda

Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

skogen till bete och skogsfångst“, såsom det heter i Kongl. Maj:ts förslag, det nu skulle heta “använda skogen till skogsfångst samt till bete, der sådant utan men för skogens återväxt kan medgifvas“. Men när det nu heter, enligt Kongl. Maj:ts förslag, att betesrätten skall få begagnas i öfverensstämmelse med fastställd hushållningsplan, och hushållningsplanen ju upptager de åtgärder, som böra verkställas i afseende på befordrande af skogens återväxt, såsom plantering och planterings fredande m. m., så synes det mig vara öfverflödigt att här göra den ändring af Kongl. Maj:ts förslag, som Utskottet har förordat. Vidare har Utskottet, der skogsmark är af betydighet och med hänsyn till detta förhållande skulle från arrendet undantagas, fräntagit arrendatorn den rätt till bete å skogen, hvilken han enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle erhålla. Äfven om skogen skulle vara af större betydighet. Nu är emellertid förhållandet, att i vissa delar af vårt land hagmarken är ganska obetydlig, så att den hufvudsakliga betestillgången förefinnes på skogen. Så är tallet i allmänhet i Vermlands län. och äfven i Jönköpings län, specielt i Vestra härad, och skulle arrendatorn i dessa trakter icke få begagna bete å skogen under angifna förhållande, skulle han komma i stor förlägenhet för att skaffa bete åt sina kreatur. Nu säger Utskottet visserligen här, att det under sådana förhållanden kunde medgifvas rätt till bete efter särskild pröfning af domänstyrelsen. Men hvarför har man då icke satt in det i texten, så att man må veta hvad meningen är? Utskottet har vidare sagt i motiveringen, der det talas om får och getter, att det ansett, att det i regeln borde vara arrendatorn förbjudet att till betning å skogen utsläppa dessa djur. Men Utskottet nämner icke heller ett ord om det i texten. Mig synes att Kongl. Maj:ts förslag i förevarande afseende är fullt tillfredsställande, och jag anser mig böra förorda det såsom mycket bättre än Utskottets.

Vidare har Utskottet gjort en ändring i slutet af 3:dje punkten, der det enligt Kongl. Maj:ts förslag heter, att, “i händelse skogens bevakning finnes böra åt arrendatorn uppdragas, ersättning härför må honom tilläggas med viss, i kontraktet bestämd andel af inflytande försäljningsmedel för den kronan förbehållna virkesafkastningen, sedan kostnaderna för skogsskötseln derifrån afgått“. Detta öfverensstämmer dock i allo med hvad 1866 års författning angående hushållningen med de allmänna skogarne redan innehåller, och jag kan icke finna något skäl, hvarför ändringen blifvit gjord.

För min del ber jag att, på grund af hvad jag anført, få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag endast med den förändring, att ordet “större“ framför “betydighet“ uteslutes.

Herr Montgomery Cederhielm: Såsom den föregående talaren anmärkt, är det egentligen i två fall, som det föreliggande förslaget skiljer sig från Kongl. Maj:ts proposition, det ena i afseende å betesrätten och det andra rörande den ersättning, som skulle arrendator tillkomma för skogens bevakning. I afseende

på betesrätten uttalades den mening inom Utskottet, att allt bete på skogen borde förbjudas, och jag tror till och med att det var majoritet för en sådan åsigt, men man ansåg likväl, då det upplystes att det fans flera trakter inom riket, der en sådan betning kunde ske utan särdeles skada, sig icke böra på en gång helt och hållet förbjuda betning å skogen. De ord, som här införts i stället för dem, som förekomma i Kongl. Maj:ts proposition, afse emellertid att, så vidt möjligt är, inskränka denna betning. Jag medgifver att, då man jemför motiveringen med sjelfva punkten, man nog kunde önska denna senare något bestämdare än nu är fallet, och som den under andra förhållanden kanske blifvit, men saken var den, att sedan man inom Stats-Utskottet egnat 22 timmar åt detta betänkande och deribland 2 aftnar i en mer än tropisk värme och vi alla voro ganska uttröttade, så förekom på allra sista slutet förslaget till motivering i denna punkt. Till följd deraf blef dess behandling icke så tillfyllestgörande som den måhända blifvit, om den tillkommit under andra förhållanden. Likväl tror jag icke, att det är en otydlighet här, utan det synes af motiveringen, att det afses att lägga bestämmandet i domänstyrelsens hand och att man icke velat göra någon bestämd föreskrift.

Hvad beträffar den andra olikheten eller frågan om den ersättning, som skulle tillkomma arrendatorn som ersättning för skogens vård, så tror jag, att Utskottets förslag har företräde. Der är icke nämnt, huru denna ersättning skall utgå, utan det öfverlemnas åt vederbörande att bestämma derom. Detta tror jag är bättre än att säga, att arrendatorn ovilkorligen skall hafva ersättning af inflytande skogsförsäljningsmedel. Jag tillstyrker bifall till punkten oförändrad.

Herr Bergström: Äfven jag får för min del yrka, att med afslag å Stats-Utskottets hemställan Kammaren ville antaga Kongl. Maj:ts förslag oförändradt eller möjligen med uteslutande af ordet "större" framför ordet "betydenhet". Jag kan icke finna annat än att, i det fall att skogen undantages från arrendet, Kongl. Maj:ts förslag har afgjort företräde framför Stats-Utskottets. Enligt Kongl. Maj:ts förslag skall i detta fall arrendator hafva rätt till bete allenast i den mån hinder för skogshushållningen icke derigenom åstadkommes. Det är gifvet, att pröfning i detta fall, huruvida hinder för skogshushållningen uppkommer eller ej, icke kan åligga annan än domänstyrelsen eller dess underordnade organ. Dermed är det sagdt, att betning på skogen i regeln icke får ega rum och kan endast undantagsvis tillätas, nemligen så vida domänstyrelsen eller dess organ pröfva, att den icke utgör hinder för skogshushållningen. Nu har Stats-Utskottet alldeles uteslutit de ord, som tala om rätt till bete i detta fall, men icke förty menar Stats-Utskottet, att domänstyrelsen skulle ega att efter pröfning i hvarje särskildt fall medgifva rätt till bete. Denna förändring innebär således en vigtig principfråga. Jag föreställer mig, att de grunder för förvaltningen af kronans domäner, som Riksdagen i öfverensstämmelse med stadgandet i Regeringsformen

*Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

uppgör, äro af den art, att icke ens Kongl. Maj:t må afvika derifrån, än mindre de under konungen ställda förvaltningsmyndigheter. Således, om här icke finnes taladt något om rätt till bete, så kan icke — hvad dock Stats-Utskottet felaktigt antager — domänstyrelsen medgifva denna rätt. Det är på dessa grunder som jag anser rådligt att understödja den Kongl. propositionen, och jag för min del vill icke gå in på den åsigten att, vid sidan af dessa grunder, domänstyrelsen skulle kunna medgifva det ena undantaget efter det andra. Endast i den händelse dessa grunder befinnas i administrativt hänseende ofullständiga, lära de kunna suppleras genom särskilda af Kongl. Maj:t meddelade föreskrifter.

Lika med den förste talaren anser jag också, att det af Kongl. Maj:t föreslagna sättet för bestämmande af den ersättning, som tillkommer arrendatorn för vård om skogen, är det bästa, såsom stående i öfverensstämmelse med 1866 års författning.

På dessa i korthet angifna grunder yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts förslag, dervid jag dock för min del icke har något emot att ordet "större" framför "betydighet" uteslutes. Helst såg jag emellertid, att det finge stå kvar -- men jag vill icke strida derom.

Herr Wennerberg: I likhet med de tre ärade talare, som yttrat sig, anser jag, att det af Utskottet gjorda uteslutande af ordet "större" är välbetänkt, hvarföre jag i det fallet är öfverens med Utskottet, och jag kan icke neka, att jag äfven har benägenhet att vara det i andra afseenden. Att här står "*skogsfångst samt till bete, der sådant utan men för skogens återväxt kan medgifvas*", erkänner jag gerna, i likhet med den förste ärade talaren, kunna anses onödigt; men helt visst måste han och äfven andra medgifva, att det är oskädligt och har förtjensten att betona en ganska vigtig sak i afseende på skogsarrenden, den nemligen att bete, som kan vara i hög grad skadligt, *alldeles icke* bör ega rum annat än der det kan utan men för skogens återväxt medgifvas. I samma mån som skogsarealen är obetydlig måste också det bete, som der eger rum — och hvilket väl i de flesta fall sker ovärdigt — vara af mindre betydelse: men ju större den är, desto större blir ock den skada, som genom betesrätt kan åstadkommas. Derföre har också af Stats-Utskottet i slutet af denna paragraf införts en mening, som jag finner vara bättre än den af Kongl. Maj:t föreslagna. Det heter nemligen: "med rätt för arrendatorn att *erhålla årlig utsyning* af husbehofsvirke till belopp, som i arrendekontraktet angifves, hvarjemte, i händelse skogens bevakning finnes böra åt arrendatorn uppdragas, ersättning härför må honom *tilläggas*." Detta är af största vigt. Det visar sig nemligen, åtminstone i den del af riket, som jag närmare känner till, att skogsarrendena äro af den beskaffenhet, att de stundom icke ens gifva ¹₃₀ af hvad de borde gifva. Detta uppkommer i icke obetydlig mån just på grund deraf, att det icke är i kontraktet *bestämt* utsatt, huru mycket skogsarrendatoren skall hafva rätt till, så af skogsfångst som bete.

Jag kan icke föreställa mig saken så, att den förhöjda ersättning, som arrendatorn bör tilläggas, skulle kunna godtyckligt af domänstyrelsen lemnas eller bestämmas annorlunda än såsom ett högre belopp af penningar eller en större utsyning af virke och allraminst uti rätt till bete; utan det är för mig tydligt, att just på grund deraf, att Stats-Utskottet med ersättning menat ett belopp af penningar eller utsyning af virke, så hafva orden "rätt till bete" här blifvit uteslutna. Då jag anser, att bete — hvilken åsigt äfven synes hafva gjort sig gällande inom Utskottet — är något för skogen så förderfligt, att, om det vore möjligt, det borde helt och hållet förbjudas och då staten derpå icke kan hafva någon vinst, samt den enskilde, om han håller sig inom gränserna för det tillbörliga, endast en ganska liten, tror jag att man med Stats-Utskottets förslag i detta moment kan låta sig nöja, hvarföre jag förenar mig med dem som yrka bifall till detsamma.

*Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Friherre von Essen, Fredrik: Det kan synas mången, som om denna punkt berörde en fråga af oväsentlig vikt, men den, som haft med dylika saker att skaffa, känner väl, att betning på skogsmark kan utöfva högst betydligt inflytande på skogens återväxt, och då af statens domäner skogsarealen utgör den betydligaste och värdefullaste andelen, som därför bör väl vårdas, synes mig af högsta vikt att noga betänka, innan man lagstiftar om, huru man skall förfara, på det att skogen må vinna hastigaste återväxt. Det synes vid utarrendering vara en betydlig fördel för staten, om arrendatorn kan beviljas betesrätt, genom det högre arrende som erhålles — men i längden skall det visas, att skogsåterväxten derigenom fördröjes och förlust i längden för staten uppstår. Detta kan icke med siffror visas, men jag är dock säker på att förhållandet blir, att afverkning på den skogen först kan verkställas ett tiotal af år senare. Ett sådant fördröjande af afverkningen å skogen inverkar på jordens slutliga afkastning högst betydligt. Icke nog med att afverkningen fördröjes; genom betet blir skogens återväxt gles och ojemn, och hvarje tunnland jord kommer att afkasta ett mindre antal träd. Följaktligen är denna punkt af betydande vikt. Det må vara att dess ordalydelse kunnat i ett eller annat fall vara annorlunda, dock hafva alla de talare, som här förut uppträdt, medgifvit, att enligt punkten, sådan den af Stats-Utskottet blifvit redigerad, förbehållits domänstyrelsen en större pröfning af betesrättigheten, eller rättare, att arrendatorns rätt till bete i viss mån inskränkts mot hvad förhållandet är enligt Kongl. Maj:ts förslag. Det är det Stats-Utskottet åsyftat med sitt förslag. Då Kongl. Maj:t föreslår, att arrendator skulle hafva rätt till bete, visserligen i öfverensstämmelse med fastställd hushållningsplan och under kontroll, så är honom dock medgifven i hufvudsak *rätt* till bete, och då han söker ett arrende, menar han, att de orden "rätt till bete" skola hafva någon betydelse. Det kan hända att efter Utskottets förslag arrendatorn får bete, sedan han haft arrendet en tio år och återväxt å skogen är vunnin, eller att kanske någon del af skogen undantages för att fredas

Grunder för förvaltningen af kronans domäner.
(Forts.)

mot betning. Stats-Utskottet vill ställa så att i hvarje fall pröfning skall ske, om betning må tillåtas, och icke så, att tillåtelsen må för honom vara att taga liksom på hyllan. Här är som sagdt fråga om tre sorters skogsparker. Den i föregående punkten omtalade, som undantages, om den kan läggas till kronopark; arrendatorn har med den icke att skaffa. Den andra innefattar de små skogstrakter, der arrendatorn kan få betesrätt och utsyning till ärligt behof. Så kommer den tredje sorten, då skogen är af betydighet, ehuru ej så stor att den som kronopark bör undantagas, der förvaltningen af skogen står under skogsstatens tjänstemän, men åt arrendatorn eller någon annan uppdrages tillsyn, att icke åverkan sker, och på densamma kan också arrendatorn efter pröfning få rätt till bete. Detta står icke omnämndt i klämnen, för att icke upphörligt repetera *bete, bete, bete*. I detta betänkande åter finnes ofta i motiven hvad som icke uttryckligen står i paragraferna. Så är förhållandet också i denna punkt. Stats-Utskottet har i motiven uttryckt hvad som menas med rätten till bete. Der står sist i motiven för 3:dje punkten, att "då skogen är af den betydighet att den bör från arrendet undantagas, rätt till bete endast efter pröfning af domänstyrelsen må medgifvas." Det är ungefär detsamma som är föreslaget i första delen af punkten, att det nemligen skall pröfvas, om bete, utan men för skogens återväxt, kan medgifvas. Önskar man sätta ut det här i grunderna, vill jag, lika med den förste talaren, icke derom strida, men det blir mången gång fallet i detta betänkande, att man måste hänvisa till motiveringen för att kunna tillämpa författningen. Utan detta kommer mången punkt att stå otydlig. När Kongl. Maj:t utfärdar instruktion för domänstyrelsen, så är det naturligt att motiven, så väl som sjelfva hufvudpunkterna, måste jemföras.

Hvad slutligen beträffar den ersättning, som skulle tillkomma arrendator, i händelse åt honom uppdrages att vaka öfver skogen, så kan jag icke neka till att det förvånar mig, att man kan föredraga Kongl. Maj:ts förslag framför Utskottets. Man vet ganska väl att vid afverkning af skog inträffar, att afkastningen blir mångdubbelt större det ena året mot det andra, men besväret att vaka öfver skogen är lika det ena året som det andra. I de flesta fall blir nog arrendatorns vård af skogen ganska obetydlig. Det är mången gång bättre att uppgöra med en simpel torpare, som bor i närheten, att vaka deröfver. En arrendator, i synnerhet en herremän, lär icke sjelf gå ut i skogen och tillse att skogstjufnad icke sker, utan uppdrager troligen det bestyret åt någon annan. Det torde dessutom blifva rätt svårt att bestämma, hvilken procent af afkastningen bör utgå såsom ersättning.

Jag ber att få sluta med en anmärkning i afseende på betesrätten, till hvilken jag vill återgå. Kammaren påminner sig, att för ett antal år sedan beslut fattades om att förbjuda rätt att beta får och getter på allmän skogsmark. Man har sett en synnerlig god verkan på många orter, som jag särskildt känner, af denna lagstiftning. Den mötte stort klander i början från dem, som ansågo sig icke på annat sätt kunna framföda sina får och getter,

än att dessa skogsmarker dertill upplåtes. Emellertid har vunnits mycket stora resultat för skogens återväxt genom denna författning, och så svår den då ansågs, så svårt anses nu att kunna freda skogen för betning af andra kreatur. Jag är öfvertygad om, att när nu fråga uppstår att utarrendera egendomar på 20 år, man skall finna att efter dessa års förlopp, frågan om betesrätt på skogen står i ett helt annat skede än nu. I den mån virket stiger i värde, blir skogens återväxt af större betydelse, och denna punkt kommer att för framtiden ega en vigt, hvarom man för närvarande icke gör sig föreställning.

Jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Forssell, Otto Herman: Jag anhåller att i sammanhang med diskussionen om tredje momentet få fästa uppmärksamhet på ett litet uttryck, som står der mycket beskedligt till utseendet, men som i praktiskt afseende kan leda till ganska ledsamma följder. Jag misstager mig möjligen, men jag tror det i allt fall vara min pligt att icke med tystnad förbigå detta uttryck. Här står nemligen: "med rätt för arrendatorn att i öfverensstämmelse med fastställd hushållningsplan och de närmare bestämmelser, arrendekontraktet innehåller, använda skogen" etc. Så vidt jag kan förstå detta uttryck — och föreskriften måste af domstolarne ofta nog tillämpas i händelse arrendator åtalas för skogsåverkan — kan dermed icke menas annat, än att arrendator icke får begagna skogen på sätt här föreslagits, förr än hushållningsplan blifvit fastställd. Det är ju möjligt att meningen är något annorlunda och då ber jag om ursäkt, men är det så, att min uppfattning af uttrycket är riktig, eller att arrendator icke får begagna skogen, förr än hushållningsplan blifvit fastställd, ber jag få fästa uppmärksamhet på det resultat, hvartill man kommer. då man granskar Skogsstyrelsens verksamhet, derom berättelse för år 1880 nyss blifvit framlagd på våra bord. Deraf visar sig nemligen, bland annat, att Skogsstyrelsen, som har under sin vård i främsta rummet kronoparkerna, hittills under de 16 år styrelsen arbetat icke kunnat komma till rätta med hushållningsplanen för flera än 9 procent af dessa kronoparker. Här af följer då att 160 år åtgå för styrelsen, innan den hinner upprätta hushållningsplaner endast för nu befintliga kronoparker. Jag öfverlemnar då åt herrarne sjelfve att bedöma, huru lång tid det skall gå åt för Skogsstyrelsen att upprätta fastställda hushållningsplaner för 2 till 3 tusen boställen vid sidan af den verksamhet den redan har. Skall nu under hela den tid, som åtgår, innan fastställda hushållningsplaner komma till stånd för kronans domäner, arrendatorn vara förhindrad att begagna skogen? Skall han, i fall han dessförinnan begagnar skogen, kunna tilltalas och fällas för skogsåverkan? Det är, såsom sagdt, möjligt, att jag misstager mig, men jag tror försigtigheten bjuder att stryka ut dessa ord: "i öfverensstämmelse med fastställd hushållningsplan" och låta de närmare bestämmelserna om skogens begagnande ingå i arrendekontrakten.

*Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

Friherre von Kræmer: Jag ber att få påpeka så att säga historiken i denna fråga.

I den Kongl. Maj:ts proposition, som ligger till grund för 1877 års Stats-Utskotts betänkande angående domänförvaltningen, heter det pag. 4 i Stats-Utskottets utlåtande N:o 82 vid sagde riksdag i den första punkten: "den till krönans jordegendom hönande skogsmark skall, der den till fördel för statens skogshushållning kan såsom sjelfständig kronopark eller tillsammans med annan kronans skogsmark såsom kronopark förvaltas, före jordegendomens utarrenderande från densamma afskiljas och ställas under skogsstatens förvaltning. Vidare i andra punkten: "skogsmark, som ej varder till kronopark afsatt, må tillsammans med jordegendom utarrenderas med rätt för arrendatorn att densamma till bete och för afverkning till husbehof använda".

Så stod frågan då. Det skildes blott mellan två slag af skogsmark hörande till kronans domäner: antingen sådan, som kunde afsättas till kronopark, eller sådan, som kunde följa med vid utarrendering af jordegendom. I Kongl. Maj:ts proposition till innevarande Riksdag är nu ett väsentligt steg taget framåt i tidsenlig riktning med afseende på de nyare åsigtorna om skogshushållning, enligt hvilka bifördelen af bete är vida underordnad intresset för skogens vård. I Kongl. Maj:ts proposition skiljas nemligen nu mellan tre slag af skogsmark hörande till kronans domäner: sådan som är afskild till kronopark, sådan som är af mindre betydighet och lemnas till arrendator i sammanhang med jordegendomen, hvarvid bete å densamma tillåtes, och slutligen sådan, som är af större betydighet, men dock icke så stor, att den kan till kronopark afsättas, i fråga om hvilken mark Kongl. Maj:t vill göra en viss inskränkning rörande betet, i det att det heter: "med rätt för arrendatorn endast till bete i den mån hinder för skogshushållningen icke derigenom åstadkommes". Stats-Utskottet har trott sig kunna taga ännu ett litet steg framåt i den riktning, som af Kongl. Maj:t blifvit angifven. Stats-Utskottet har nemligen uppflyttat rätten till bete, i mån den kan utan hinder för skogens planmessiga skötande medgifvas, till den minsta sorten af skogar eller den, som lemnas ut tillsammans med jordarrendet, men på samma gång som denna uppflyttning egt rum, har Utskottet ansett för denna så att säga mellansort af skogar, den nemligen, som icke kan till kronopark afsättas, men som tillika är af den betydighet, att den icke bör förvaltas tillsammans med jordegendomen eller tillsammans med denna till arrendatorn öfverlemnas, att för denna mellansort af skog det icke vore tidsenligt att orden "rätt till bete" förekomme i grunderna; men i motiveringen till Utskottets förslag finnes dock uttryckt, att för särskilda fall ett medgifvande till bete kan af domänstyrelsen ega rum. En föregående talare har redan påpekat, mot den af Herr Bergström framställda anmärkningen, att domänstyrelsen icke skulle ega medgifva, att bete i något fall finge ega rum, att dock i många fall i den instruktion, som Kongl. Maj:t kommer att utfärda, hänsyn ovilkorligen måste tagas icke blott till de här skrifna

punkterna, utan äfven till motiveringen. Der är således platsen för medgifvandena. Deremot är det af stor principiel vigt att för sådana marker, som äro af större betydighet — Stats-Utskottet har blott sagt "betydighet" — rätten till bete icke medgifves i sjelfva grunderna, ty då blir det för domänstyrelsen nästan omöjligt att förbjuda detsamma.

*Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Hvar och en, som intresserar sig för skogshushållningen i vårt land, bör, efter mitt förmenande, hafva till sitt ögonmärke att vid alla tillfällen, då det låter sig göra, frambålla den tanken, att den från urminnes tid härstammande betningen å skogen numera måste underordnas den nya åsigten om skogens skötsel såsom något för sig varande. Då ännu skogarne voro ofantligt stora, och kreaturen få till antalet, försvann den skada, de gjorde på skogen, i den stora vidden, så att man icke kunde märka den, men med den utveckling, som numera egt rum i boskapsskötsel, och med de samtida inskränkningarna i skogsarealen, som försiggått, blir det för hvar och en, som haft med denna sak att göra, allt mera tydligt framträdande, att man måste uppoffra endera, och att det icke är möjligt att få en rationel skogshushållning med verklig lifskraftig skog — skog, som i senare åldersskiften är skyddad för kärnröta, grundlagd i plantornas tidigare år genom afbitning — utan att, säger jag, den hittills brukliga betningen förbjudes.

Jag tror således, att Stats-Utskottet vid 1877 års riksdag redan tagit ett steg framåt genom att dela skogen i två kategorier. Kongl. Maj:t har tagit ett ytterligare steg framåt genom att dela den i tre kategorier. Stats-Utskottet har än ytterligare tagit ett steg i samma riktning genom att borttaga den ovilkorliga rätten till bete å dessa skogsmarker, som icke kunna till kronopark afsättas, men icke heller äro af beskaffenhet att böra till arrendatorn öfverlemnas för att tillsammans med jordegendomen förvaltas. Jag tror detta vara en tidsenlig åtgärd, och får jag på det högsta anhålla om bifall till Stats-Utskottets förslag, särskildt dessutom påpekande nödvändigheten af att icke rifva sönder grunderna för förslaget, emedan, när man sedan kommer till sjelfva frågan om domänstyrelsens inrättande, man der finner det vilkoret, att Riksdagen skall *enas* om dessa grunder, hvilket visserligen är möjligt äfven efter en återremiss till Stats-Utskottet, men en sådan återremiss kommer dock alltid att försvåra saken, särdeles i denna punkt, och då Utskottets förslag, enligt mitt förmenande, i och för sig är riktigt och befogadt, synes mig alla skäl tala för att bifalla Stats-Utskottets framställning i den nu föredragna punkten.

Herr Forssell, Hans: Det förefinnes en skiljaktighet mellan Kongl. Maj:ts förslag och Utskottets förslag samt meningarne i denna Kammare i afseende å två punkter i det nu föredragna tredje momentet.

Å ena sidan har Kongl. Maj:t föreslagit, att "der skogen är af större betydighet" densamma må från arrendet undantagas.

Stats-Utskottet har ändrat uttrycket och sagt: "der skogen är af betydnenhet, må densamma från arrendet undantagas". Några inom Kammaren hafva funnit det förra förslaget bättre, andra åter hafva ansett det senare mera tillfredsställande. För min del får jag uttrycka den mening, att det gör detsamma, om här stå orden "af större betydnenhet" eller endast orden "af betydnenhet". Det är på myndigheternas tolkning af behovet i hvarje fall, som resultatet varder beroende, och det är för den skull af vigt att i detta hänseende lemna myndigheterna ett visst spelrum, hvilket icke är dem förmenadt i det senare förslaget lika litet som i det förra. Jag ansluter mig därför fullkomligt lika gerna till Utskottets som till Kongl. Maj:ts förslag och finner dervid ingen anledning att yrka afslag eller återremiss på Utskottets förslag.

Derefter kommer jag till något, som är af större betydnenhet, särdeles ur Stats-Utskottets egen synpunkt. Stats-Utskottet säger nemligen i sina motiv, att det funnit å skog af den betydnenhet, att den bör från arrendet undantagas, *rätt till bete endast efter pröfning af domänstyrelsen* böra medgifvas. Derom finnes dock intet uttryckt i den senare punkten af momentet, ty der står: "dock må, der skogen är af betydnenhet, densamma från arrendet undantagas, med rätt för arrendatorn att erhålla årlig utsyning af husbehovsvirke". Kongl. Maj:ts förslag deremot innehåller för detta fall äfven uttrycket "*rätt till bete*" efter Skogsstyrelsens bepröfvande, såsom ock Utskottet i sina motiv angifvit vara det rätta, ehuru Utskottet glömt att taga in det i sjelfva förslaget. Nu har någon Stats-Utskottets ledamot velat försvara detta dermed, att borttagandet af dessa ord skulle vara föranledt af obenägenheten att upprepa ordet "bete" flera gånger, men det är en grundsats, som är omöjlig att tillämpa, och man får icke af hänsyn till skönheten taga bort det, som nödvändigt måste kvarstå för meningens begripande. Och det är gifvet, att, såsom denna punkt nu är stiliserad, icke något bete kommer att af myndigheterna kunna medgifvas å det slaget af skog, hvarom här i sista punkten är fråga. Tredje momentet talar om den skogsmark, som ej afsättes till kronopark. Denna skogsmark, säger Utskottet, må kunna på visst sätt upplåtas jemte egendomen på arrende med rätt för arrendatorn att använda skogen "till skogsfångst samt till bete, der sådant utan men för skogens återväxt kan medgifvas". Detta är den generella regeln. Derefter kommer undantaget, och detta undantag stadgar såsom motsats till sjelfva regeln: "dock må, der skogen är af betydnenhet, densamma från arrendet undantagas, med rätt för arrendatorn att erhålla årlig utsyning af husbehovsvirke"; således icke att erhålla bete. Då nu emellertid Utskottet tydligen har menat, att bete skulle kunna medgifvas under vissa förbehåll äfven i detta fall, synes det mig vara sjelfklart, att Stats-Utskottet skulle kunna instämma i det yrkande, jag nu framställer, nemligen att punkten, för att bringas i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag och Utskottets egen åsigt, måtte återremitteras.

En ärad talare har här framställt någon betänklighet mot denna punkt, därför att i densamma stadgas, att skogen får be-

gagnas i öfverensstämmelse med *fastställd hushållningsplan*, och hushållningsplan icke skulle kunna hinna upprättas för alla utarrenderade skogsmarker. Ja, den anmärkningen hade sitt fulla berättigande, innan det blef stadgadt om de så kallade interimistiska hushållningsplanerna, men sedan dess har besväret med upprättande af hushållningsplaner icke blifvit större, än att sådana numera både kunna och pläga blifva upprättade i sammanhang med utarrenderingen. Ur den synpunkten tror jag således ingen ändring vara af nöden, men på de af mig nu anförda skäl yrkar jag återremiss.

*Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.*
(Forts.)

Herr Bergström: För att lätta afgörandet skall jag bedja att få återtaga mitt förra yrkande och i stället förena mig med den siste talaren i hans hemställan om återremiss.

Han har ytterligare utvecklat hvad jag i mitt första anförande kanske allt för kort antydt, nemligen att Stats-Utskottet genom ändringen af sista delen i denna punkt har åstadkommit en verkan, hvilken Stats-Utskottet säkerligen icke velat skola inträffa. Stats-Utskottet har genom att ur lagtexten utesluta bestämmelsen om bete och genom att i motiven tala om, att domänstyrelsen i vissa fall dock kunde medgifva bete, uppställt den fariiga grundsats, att domänstyrelsen skulle ega att afvika från de grunder, Riksdagen kan komma att fastställa. Jag anser icke ens Kongl. Maj:t hafva denna rättighet, ännu mindre en Kongl. Maj:t underlydande styrelse.

Stats-Utskottets förslag i förra delen af tredje punkten, som handlar om det fall, att skogen är under arrendet inbegripen, har kanske i hvad angår betesrätten något företråde i redaktion framför Kongl. Maj:ts. Denna omständighet utgör ock ett motiv att återremittera punkten, på det att detta företråde må kunna behållas.

Emellertid måste jag inlägga en allvarsam gensaga mot den ganska farliga lära, en talare här sökt göra gällande, den nemligen, att Stats-Utskottets motivering skulle vara till den grad bestämmande, att den skulle utgöra ledning för Kongl. Maj:t, när Kongl. Maj:t komme att utfärda instruktion och öfriga föreskrifter i förevarande ämne. Det är en alltför långt sträckt fordran, ty man kan bifalla en hemställan af ett Utskott, utan att därför godkänna de motiv, Utskottet använt. Motiv kunna vara ett godt lagtolkningsmedel, men derutöfver må man icke sträcka deras verkan. Det vore att gå för långt, och ännu längre går man i sin fordran, om man begär, att de skola vara bestämmande för Kongl. Maj:ts blifvande beslut. Stats-Utskottet har i ett betänkande, som angår låneunderstöd åt en vestkustbana, och som förekommer om Lördag, drifvit den satsen, att Utskottets motiv i ett år 1881 afgifvet betänkande nu år 1882 skulle vara bestämmande för Riksdagens blifvande beslut. Vi komma, när detta ärende till behandling företages, att närmare talas vid om den betydelse, man kan tillerkänna Stats-Utskottets motiv för en hemställan, som gått ut

Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

på afslag å väckt motion, och som därför blifvit utan diskussion bifallen.

Jag förenar mig med Herr Forssell i yrkandet, att punkten måtte återremitteras.

Herr Wennerberg: Här har af ett par talare på slutet talats väl mycket om, hvad Stats-Utskottet har *tänkt*. Jag håller mig vid, hvad Stats-Utskottet har *skrifvit*, och finner det för en nödig skogsvård vara synnerligen betryggande. Jag kan därför icke frångå mitt yrkande om bifall till Stats-Utskottets förslag och är öfvertygad om, att, derest något uti förslaget icke skulle i formelt afseende vara fullt tillfredsställande, detta lätt kan sammanjemkas, helst man väl icke behöfver antaga, att denna punkt, *precis* så formulerad som den nu är, blifver intagen i den blifvande författningen.

Här har nämnts, att det icke skulle vara af någon betydelse, om ordet "större" qvarstår eller icke. Jag vill gerna medgifva, att så *kunnat* vara, men sedan det blifvit diskussion derom, är det af betydelse; och skulle en återremiss utan angifvet syfte blifva Kammarens beslut, fruktar jag, att möjligen äfven ordet "större" kunde komma tillbaka i momentet. Jag anhåller för den skull fortfarande om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Ekström: Ehuru jag här förut yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition med uteslutande af ordet "större", skall jag nu, för att vinna enighet, ansluta mig till de talare, som yrkat återremiss. Jag vill och hoppas, att den tropiska värme, som varit rådande inom Stats-Utskottet, enligt hvad en ärad ledamot af Utskottet förmält, icke må fortfarande vara så stark, att den kommer att hindra Utskottet att jemka denna punkt till närmare öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Montgomery-Cederhielm: Jag skall börja alldeles på samma sätt som en föregående talare och säga, att, för att underlätta frågans afgörande, jag icke skall motsätta mig en återremiss. Om jag rätt fattat diskussionen här, har i Kammarerna uttalats samma åsigt, som egentligen ligger till grund för Stats-Utskottets förslag, nemligen att betning å skogsmark måtte så vidt möjligt är inskränkas, och detta är för mig hufvudsaken. För öfrigt skulle måhända genom en återremiss detsamma kunna sägas på bättre sätt, än det här blifvit föreslaget, och jag skall för den skull, såsom sagdt, icke motsätta mig en återremiss.

Grefve Strömfelt: Frågan, huruvida bete kan medgifvas på en sådan undantagen skog, som den, hvilken här är i fråga, är just i skogshushållningens intresse af största vikt och betydelse. Fråga blir då, huruvida genom antagande af paragrafen, sådan som Utskottet föreslagit densamma, ett dylikt medgifvande kan under vissa förhållanden få ega rum. Jag sluter mig till dem, som påstå, att *icke* ett sådant medgifvande utaf någon myndighet *kan* lemnas, när detta i den antagna paragrafen icke finnes uttryckt;

det kan nemligen icke gifvas blott derföre, att Stats-Utskottet antydt något sådant resonnementsvis i sin motivering. En talare har här sagt, att han önskade paragrafens antagande, emedan det i allmänhet vore i skogshushållningens intresse, att icke bete efter huggning finge ega rum. Jag ber derföre få nämna, att i detta afseende åsigtterna ännu äro ytterst delade, ty förhållanden kunna förekomma och hafva förekommit, der det har varit rent af skadligt att förbjuda bete efter huggning. Jag vill såsom exempel derpå nämna ett fall från min närmaste omnejd. Skogsstyrelsen och den styrelse, som hade med våra allmänningar att skaffa, hyllade den åsigt, att bete icke borde få ske, emedan kreaturen förstörde återväxten. Några års erfarenhet visade likväl, att på denna mark, som var lika kuperad som trots någon småländsk skogstrakt, ingen återväxt hvarken genom plantering eller genom naturlig sådd egde rum, derför att marken blef betäckt med så högt gräs, att detta förqväfde hvarje planta. Det visades hurusom å enskilda skogar i närheten återväxten var större, oaktadt der betades. Följden blef, att bete *måste* åter införas för att återväxten skulle kunna nöjaktigt ega rum. Detta visar, att förhållanden kunna förekomma, då bete är något alldeles nödvändigt för återväxten. Då det således är af vigt, att bete under vissa förhållanden må kunna ega rum. och jag icke tror, att det kan ske genom antagande af denna paragraf, ber jag få ansluta mig till dem, som yrkat återremiss, i syfte att få i slutet af samma paragraf införd någon bestämmelse, som medgifver rätt för domänstyrelsen att efter pröfning lemna tillstånd till bete.

*Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Friherre von Essen, Fredrik: Jag antager, att icke Stats-Utskottets ledamöter kunna hafva något emot en återremiss, som här blifvit påyrkad, helst som det vill synas, som om de fleste talare, som förenat sig om detta yrkande, hafva gillat innehållet i den af Utskottet föreslagna paragrafen och endast åsyftat att få ett tillägg dertill, som skulle ställa den i full öfverensstämmelse med de anförda motiven. Under sådana förhållanden vill icke heller jag motsätta mig den begärda återremissen. Jag kan dock icke undertrycka den tanken, att det är något för mycket begärdt, att förslaget skall så uppställas, att allt hvad som kan komma i fråga att prövas af den styrelse, som skall hafva befattning med dessa ärenden, skall stå uttryckligen angifvet i dessa grunder, så att allt, som der icke står upptaget såsom tillåtet, skulle vara absolut förbjudet. I det hänseendet ber jag få framhålla den åsigt, att jag tror, att motiven mången gång hafva spelat en mycket viktigare roll vid författningars utfärdande, än den ärade talare, som nyss hade ordet, tyckes vilja påminna sig. Det är emellertid icke Stats-Utskottets motiv utan Riksdagens motiv, som jag här åsyftar. Här föreslår nu Stats-Utskottet Riksdagen att godkänna äfven motiven för det föreliggande förslaget, och om Riksdagen det gör, få naturligtvis dessa motiv en annan och vida större betydelse än som Utskottets enskilda motiv, och vid fortsatt behandling af detta betänkande kommer Kammar-

Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

till en viss punkt, som ovilkorligen fordrar att man tager hänsyn till de motiv, som Kongl. Maj:t har framställt för att fullständiga paragrafen, emedan man icke kan skänka den bifall utan att på förhand tänka sig, huru den författning kommer att se ut, som Kongl. Maj:t på grund af Riksdagens beslut kommer att utfärda. Jag har för närvarande intet vidare att tillägga.

Herr Jöns Pehrsson: Jag fruktar för, att man redan nu på dessa grunder försöker att finna på alla möjliga invändningar och svårigheter för att komma ifrån att antaga detta förslag. För min del tror jag, att man mycket väl kan antaga denna paragraf, ehuru jag på visst sätt verkligen är förnöjd öfver hvad jag här hört uttalas, nemligen att man icke vill lemna något spelrum för godtycke åt den blifvande domänförvaltningen. Vid andra paragrafer i förslaget kommer det deremot, såsom jag förmodar, nog att framhållas — och det med skäl — att domänstyrelsen skulle få en mycket godtycklig makt, men denna paragraf tror jag icke lemnar rum för något godtycke.

En granne här bredvid har sagt något, som jag för min del helt och hållet instämmer i, nemligen att, om man icke kunde vänta något bättre af det förslag, som här ligger före, än hvad som förut har utgått, åtminstone från den ena af dessa styrelser, nemligen Skogsstyrelsen, kunde man gerna behålla det man har. Jag är nemligen öfvertygad om, att våra länsstyrelser och landsstaternas tjänstemän mycket väl skulle kunna sköta om det som här är i fråga, nemligen utarrenderingen af kronans domäner. Hufvudsaken är emellertid att man får en bättre vård om skogarne, och det vore önskligt, att man i detta afseende kunde få mönster af god förvaltning i stället för att det hittills — jag vågar säga det — nästan varit mönster af *dålig* förvaltning.

Jag tror emellertid, att man mycket väl kan förena sig om att antaga de grunder, Utskottet här föreslagit, på det att man, så snart de gamla arrendena äro slut, måtte kunna få förvaltningen af statens domäner ordnad på bättre sätt, än hittills varit förhållandet.

Jag yrkar därför bifall till den föredragna punkten oförändrad.

Friherre von Kræmer: Det är icke af envishet utan af intresse för saken, som jag ej kan, i likhet med ett par ledamöter af Utskottet, ge efter för yrkandet om återremiss, utan nödgas uttala den tanken, att genom en återremiss sjelfva principen sättes i fara, och det torde icke behövas något annat bevis därför än att hänvisa till en af de siste talarnes yttrande, som innehöll, att det rent af skulle vara nyttigt för plantorna att bli afbitna. När man i en riksförsamling kan drifva en sådan sats, huru svårt skall det då icke vara att kunna göra begripligt för menige man, att skogens vård dock är en så viktig sak, att det kära betet därför måste underordnas, och vid sådant förhållande sättes sannerligen det lilla framåtskridande, som Stats-Utskottet här velat förorda, i allvarsam fara genom en återremiss. — I afseende på den

der motsägelsen, som här hufvudsakligen blifvit anförd såsom skäl mot hvad Stats-Utskottet tillstyrkt, eller att Stats-Utskottet skulle hafva förmenat, att någon afvikelse af domänstyrelsen skulle kunna göras från de fastställda grunderna, ber jag få påpeka, att om skogen är af någon betydighet, så upplåtes den icke till arrende direkt i sammanhang med jordegendomen, och vidare vill jag tillägga, att då det är föreslaget, att skogs- och domänstyrelserna skola förenas till *en* styrelse, så måtte väl den mark, som icke upplåtes direkt i sammanhang med jordarrendet, komma att mera sortera under den afdelning af den gemensamma styrelsen, som har skogarnes vård åt sig uppdragen, och då lärer väl denna styrelse kunna på lämpligt sätt förordna om förvaltningen af denna mark. Derigenom synes mig denna anmärkning helt och hållet häfvas. Rundt omkring mig hör jag nu sägas, att paragrafen är i oförändradt skick antagen af Andra Kammaren. Jag hemställer då, hvad det skulle tjena till att här besluta en återremiss. Följden deraf blefve naturligtvis blott en uppmaning till Kammaren att i saken fatta beslut, och jag kan icke tro, att Första Kammarren, då Andra Kammaren visat sig vilja taga ett sådant steg framåt i tidsenlig rigtning, som detta förslag innebär, skulle vilja, då punkten sålunda återkomme till behandling här, genom ett skiljaktigt beslut statuera, att bete skall sättas framför skogens återväxt, samt dessutom genom att icke enas med Andra Kammarren om grunderna sätta på spel hela förslaget om antagande af ett nytt system för förvaltningen af statens domäner.

Jag yrkar därför fortfarande bifall till Stats-Utskottets förslag i den öfvertygelse att det är välbetänkt, samt att det är af största vigt för hela sakens framgång att denna punkt bifalles oförändrad.

Herr Carleson: På det att icke en händelse måtte få karakteren af en tanke, ber jag att i detta moment måtte i fall af återremiss i stället för orden "skogen till skogsfångst samt till bete", få inflyta orden "skogen till skogsfångst samt marken till bete".

Friherre Klinckowström: Denna punkt har af föregående talare blifvit så väl och fullständigt utredd, att jag endast behöfver tillägga några få ord. Jag ber därför blott få säga, att jag finner det, med afseende på den utgång, frågan fått i Andra Kammarren, icke blott onödigt utan till och med, såsom Friherre von Kræmer nyss sade, rent af farligt för hela förslagets framgång att besluta en återremiss af denna punkt, och i betraktande deraf, att skilnaden mellan Kongl. Maj:ts förslag och det, som Stats-Utskottet framställt, är så liten, synes det mig vara klokt af Kammarren att bifalla denna punkt oförändrad. Jag yrkar därför bifall till denna punkt i dess närvarande skick.

Friherre Hamilton: Äfven jag får för min del instämma i yrkandet att den föredragna punkten måtte bifallas. Jag anser nemligen, att om det någon gång skulle befinnas nödigt eller nyttigt att bete tillåtes på dessa från den utarrenderade jord-

Grunder för förvaltningen af kronans domäner.
(Forts.)

egendomen egentligen afskilda skogsmarker, det tillkommer den myndighet, som närmast har vård om dessa skogar, att derom förordna, hvilken i sådant fall nog icke lärer underlåta att derom meddela nödiga bestämmelser, men att här intaga ett bestämdt stadgande om rättighet för arrendatorerne att begagna betet å dessa skogsmarker, synes mig vara fullkomligt ändamålslost. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes propositioner, först på bifall till förevarande punkt och sedan derpå, att punkten skulle till Stats-Utskottet återförvisas; och förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

4 och 5 punkterna.

Godkändes.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till detta sammanträdes fortsättande kl. 7 e. m.

7 punkten.

Herr Evers: Då jag mot den föreliggande punkten, tillika med några öfriga utskottsledamöter biträdt den reservation, som af Herr Grefve Posse blifvit afgifven, anhåller jag att något närmare få framhålla skälen härför. Denna reservation gäller, som Kammarerna behagade finna, den egentliga hufvudprincip, på hvilken hela förslaget hvilat, eller de i 6:te och 7:de punkterna intagna bestämmelserna, hvilka beröra sättet och formen för egendomarnes upplåtande på arrende.

Af den närmare utredning, som finnes intagen i nämnda reservation, lemnas ett kort sammandrag öfver de olika grunder, på hvilka statens jordbruksdomäner under innevarande århundrade varit utarrenderade. Sedan nemligen dessa alltsedan slutet af förra århundradet varit utarrenderade nästan uteslutande i det syfte att ernå högsta möjliga arrendebelopp eller medelst auktion, dervid obegränsad täflan var tillåten, åstadkom detta, som känt är, en onaturlig stegring i arrendebeloppen, som hade till följd, dels att arrendatorerne blefvo utarmade och dels att egendomarne återställes till kronan i ett otillfredsställande skick. För att förekomma dessa olägenheter stadgades genom Kongl. kungörelsen den 17 Juli 1847:

”att vid utarrendering af kronoegendomar skulle bestämmas ett minimum, hvarunder och ett maximum, hvaröfver det årliga arrendet icke finge uppgå, samt

att derest lägenhetens förra innehafvare densamma väl brukat, hvilket tillkommer vår Befallningsningshafvande att pröfva och bedöma, och hvarom i sådant fall vår Befallningshafvande eger att hos Kammarkollegium, i sammanhang med förslaget till minimum och maximibelopp för arrendet, göra anmälan, bör, innan vidare

åtgärd för lägenhetens förnyade utarrendering vidtages, arrendet deraf hembjudas bemälda innehafvare eller, i händelse han är med döden afgången, hans hustru eller barn emot den af Kammarkollegium fastställda maximisumman jemte öfriga vilkor enligt författningarne.“

*Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Den fria täflan bibehölls dock så till vida, som, i händelse förre innehafvaren ej begagnade den honom medgifna optionsrätt, arrendet skulle ställas under auktion och, der flera anbud afgäfvos till maximibeloppet, tillfalla den, som erbjöd högsta kontanta städja, att vid tillträdet på en gång erläggas.

Dessa bestämmelser voro sedan gällande under loppet af närmare 30 år, men vid 1875 års riksdag väcktes af en ledamot af Andra Kammaren en motion, som gick ut på optionsrättens borttagande. Stats-Utskottet tillstyrkte motionen, och då den samma inom denna Kammare var föremål för behandling, höjdes visserligen åtskilliga röster mot motionen, men sedan en högt ärad ledamot af Kammaren, hvars ord alltid haft och ha stor betydelse, yttrat sig för motionen, blef äfven denna Kammares beslut ett bifall till den samma.

Af det anförande nämnde högt aktade ledamot, då varande presidenten i Kammarkollegium hade, framgår, för så vidt jag kunnat finna, att egentliga skälet hvarför han då biträdde optionsrättens borttagande, var med anledning af nu nämnda Riksdags förut fattade beslut, dels om förändradt aflöningsätt för arméns befäl och dels om indragandet till statsverket af samtliga statens militieboställen och dessa senares ställande under Kammarkollegii vård. Den ofvannämnde ärade talaren yttrar nemligen i återopade anförande följande:

“Men vigtigare är, att Riksdagen nu beslutat, att militieboställena skola indragas till statsverket. Jag har sökt att, med ledning af Kongl. cirkuläret angående löneregleringen vid indelta armén den 2 Februari 1833 samt ett enskildt med statsanslag utgifvet arbete, förskaffa mig kännedom om antalet af dessa boställen, och jag har dervid funnit, att de uppgå till icke mindre än 2,300 eller något deröfver. Hvilken oerhörd förlust det skulle blifva för staten, om optionsrätt vid första utarrenderingen af dessa boställen får ega rum, är klart, om det är tillåtet döma efter erfarenheten vid landsstatsboställena. Af hela antalet militieboställen innehafvas omkring 960 af öfver- och underofficerare, men då desse få full ersättning för det de afstå sina boställen, synes icke några billighetsskäl tala för att åt dem bibehålla optionsrätten; lika litet torde sådan rätt böra tillkomma arrendatorerne. Jag instämmer derfor med Utskottet derutinnan, att optionsrätt till sådana egendomar vid första utarrenderingen icke bör ega rum.“

Förhållandet var nemligen att, uti Kongl. Kungörelsen af den 17 Juli 1847, hvarur jag nyss uppläste ett utdrag, stadgas, såsom nämndt, optionsrätt för innehafvare af boställen.

Sedermera uppstod fråga, huruvida detta stadgande skulle tillämpas jemväl i detta fall, då bortförlånade kronoegendomar efter förläningsstidens slut till statsverket indrogos och för dess räkning

Grunder för förvaltningen af kronans domäner.
(Forts.)

till arrende upplätos. äfvensom huruvida den åt innehafvare af landsstatsboställen, som till statsverket indrogos, uti kungörelsen tillerkända optionsrätt till arrendet af samma boställe borde vid första utarrenderingen efter dess indragning tillhöra boställsinnehafvaren såsom löntagare eller den, som på grund af enskildt kontrakt innehade eller brukade bostället, och förordnades då genom Kongl. Kungörelsen den 23 Maj 1857, "dels, att vid utarrendering af kronans till enskilde personer förlänade lägenheter ofvan berörda Kongl. Kungörelse af den 17 Juli 1847 skall tillämpas, dels ock att med innehafvare af till statsverket indraget boställe skall förstås den, som vid det sammans utarrendering för kronans räkning bostället brukar och häfdar".

Under de följande åren afträddes många landsstatsboställen till statsverket, men då vid flera tillfällen framgick, att hufvudsakliga anledningen dertill var att bereda boställsinnehafvaren själf och hans familj en betryggad besittningsrätt till bostället ärven efter afskedstagandet, mången gång till men för efterträderen, förklarades genom Kongl. Kungörelsen den 8 Maj 1874, att "den jemlikt Kongl. Kungörelsen den 17 Juli 1847 och den 23 Maj 1857 vederbörande tillerkända optionsrätt till arrende af indraget landsstatsboställe kommer att icke vidare ega rum i afseende å de utarrenderingar af dylika boställen, som hädanefter ske första gången efter deras indragning till statsverket". Denna optionsrätts upphörande gälde, såsom orden ock lyda, endast landsstatsboställen, och att den icke fick tillämpas vid indragning af andra boställen, synes af Kongl. Brevet till Kammarkollegium den 29 Januari 1875, deri Kongl. Maj:t förklarade sig icke finna skäl att bifalla Kammarkollegii hemställan om nådig förklaring, att optionsrätt icke skulle ega rum vid den utarrendering af häradshöfdingeboställe, som skedde första gången efter dess indragning till statsverket. Af ordalydelsen i 1847 års kungörelse och förklaringen deraf i Kongl. Kungörelsen den 23 Maj 1857 och Kongl. Brevet den 29 Januari 1875 skulle således varit en själfklar följd, att vid alla boställen, undantagandes landsstatsboställen, som till statsverket afträddes och för dess räkning utarrenderades, skulle innehafvarne deraf — och således äfven innehafvarne af indragna militieboställen — vara berättigade till optionsrätt derå, så vida ej nämnde Riksdag beslutat om optionsrättens borttagande, hvilket hade till följd utfärdandet af Kongl. Kungörelsen af den 24 Maj 1875. Jemte detta beslut af 1875 om optionsrättens borttagande anhöll Riksdagen jemväl i en underdånig skrifvelse, det Kongl. Maj:t ville efter inhämtande af sakkunniga personers utlåtande för Riksdagen framlägga förslag till ordnandet af förvaltningen för kronans fastigheter.

Med anledning häraf tillsattes, såsom bekant, den förste så kallade domänkomitén, hvilken afgaf sitt betänkande den 19 Maj 1876. I hufvudsaklig öfverensstämmelse med nämnda komiténs uttryckta åsigt, framlade Kongl. Maj:t till 1877 års Riksdag nådig proposition angående grunder för utarrendering af kronans fastigheter, äfvensom en begäran om medels beviljande för upprättandet

af en särskild styrelse för jordbruksdomänerna i hufvudstaden och för anställande af förvaltningsbiträden i orterna. Kongl. Maj:ts proposition föranledde, som bekant är, ej något definitivt ordnande af domänförvaltningen, utan ställdes endast ett anslag på extra stat till Kongl. Maj:ts förfogande under året 1878 att tills vidare, på sätt lämpligast syntes, användas för förvaltningen af kronans domäner, hvarvid de grunder som dittills följts vid utarrendering af kronans jordgendorar i tillämpliga delar skulle iakttagas. Genom nådigt bref den 9 November 1877 meddelade Kongl. Maj:t de bestämmelser om domänernas förvaltning, hvilka bestämmelser ännu äro gällande och bland hvilka jag ber att få nämna, att i de län, der mesta domänerna finnas, tillsattes så kallade domänintendenter och att till biträde åt desse utsågos värderingsmän af Hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

*Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Sedan emellertid Riksdagen i underdånig skrifvelse den 21 Maj 1880 anhållit, att dessa provisoriskt vidtagna anordningar måtte så fort ske kunde blifva utbytta mot definitiva förvaltningsgrunder, har af särskilda komiterade inom Finansdepartementet blifvit utarbetadt ett förslag till ordnande af förvaltningen för statens jordbruksfastigheter, hvilket, sedan vederbörande myndigheter deröfver afgifvit yttrande, nu af Kongl. Maj:t blifvit för Riksdagen framlagdt.

Då jag inom Stats-Utskottets inkomstafdelning kanske mera än flertalet af denna Kammares ledamöter varit i tillfälle att granska icke allenast Kongl. Maj:ts af särskilde komiterade förordade förslag, utan äfven de yttranden som af myndigheterna deröfver blifvit afgifna, är det med verklig ledsnad jag måste bekänna, att jag för min del icke kan instämma i det förslag, Stats-Utskottets majoritet framlagt. Komiterades förslag, som går ut på att åter införa den så kallade fria täflan vid arrendeauktionerna, kan jag för min del icke gilla. Den sorgliga erfarenhet, vi haft af detta system sedan början af detta århundrade intill 1847 jemte den erfarenhet, som under de senaste åren har kunnat inhemtas, synes mig vara så betecknande, att jag anser det vara ganska vådligt att nu åter vilja tillämpa det samma. Af den utredning, som är lemnad i Grefve Posses reservation, framgår, att under åren 1877—1881 har till statsverket återlemnats icke mindre än 76 militieboställen, som förverkats på den grund att arrendatorerna icke kunnat anskaffa ny borgen, och hvilka varit utarrenderade i enlighet med de grunder som i Kongl. Maj:ts förslag föreslås att införas. Den förlust, som statsverket kommer att på grund af dessa förverkade arrenden lida under de följande 15 åren, finnes äfven der på siffran angifven.

Till denna tablå ber äfven jag få lägga en annan, som blifvit mig meddelad af fullt tillförlitlig person i Kammar-kollegium och hvaraf framgår, att till den 18 April i år, d. v. s. under 3¹/₂ månad blifvit till statsverket öfverlemnade icke mindre än 41 militieboställsarrenden, hvarå kontrakten förverkats jemväl på grund deraf, att arrendatorerna icke hafva kunnat skaffa ny borgen. Det årliga arrendet för dessa egendorar uppgår till 5,196¹/₂ fot

Grunder för råg, 5,158¹/₂ fot korn, 63 fot hafre, 4 centn. smör, 622 kronor förvaltningen försellönspengar, 25,958 kronor kontant, 225 kronor skogsarrende samt 120 centn. hön och 100 centn. halm. Hvad statsverkets förlust på ny utarrendering af dessa boställen kan blifva, ar jag naturligtvis icke i tillfälle att kunna uppgifva, då endast några af dessa arrenden hafva ombytt innehafvare.

Att emellertid komiterade med ledning af den diskussion, som hölls i Riksdagens kamrar 1877, framlagt ett förslag, som i hufvudprincip för utarrendering af jordbruksfastigheterna föreslår återinförande af obegränsad taflan vid auktioner, förvånar mig alldeles icke, men hade dessa senare årens erfarenhet varit kända då Kongl. Maj:ts senaste förslag i denna angelägenhet 1877 af Riksdagen behandlades, så föreställer jag mig att resultatet af öfverläggningen blifvit något annorlunda. Antagligen hade de sarskilde komiterade då tagit mer hänsyn till att åt arrendatorerna inrymma någon bättre förmån än denna nu föreslagna s. k. modifierade optionsrätt, eller rättigheten att få öfvertaga arrendet till det högsta belopp, som hvilken som helst obetänksam eller äfventyrlig spekulant, hvilken har allt att vinna men ingenting att förlora, bjuder.

Vid en jemförelse mellan de olika fördelar, som för arrendatorne finnas upptagne i den Kongl. propositionen angående domänförvaltningen 1877 och de som blifvit framlagda i Kongl. Maj:ts nuvarande förslag, gifver jag obetingadt företräde åt de förra. Då utgick man från den åsigten att icke det högsta anbudet skulle vara bestämmande vid arrendators antagande, utan att domänstyrelsen kunde taga hänsyn till känd duglighet m. m., hvarjemte åt afträdaren inrymdes den fördel att, derest han å egendomen nedlagt förbättringar, han under vissa förhållanden under åtskilliga år skulle som ersättning få räkna sig till godo någon del af den summa, hvarmed det nya arrendet öfversköte det förra arrendebeloppet. Nu deremot har afträdaren en så oviss fördel i bestämelsen att få öfvertaga arrendet på nytt till det högsta pris som af hvilken som helst obetänksam person vid auktionstillfället bjudes, att säkerligen högst få arrendatorer skola under de senare åren af sin arrendetid nedlagga några förbättringar och följderna här af måste enligt mitt förmenande blifva minskade inkomster för staten.

Skall staten allt framgent kunna påräkna en säker ökad inkomst af sina jordbruksfastigheter, så måste den sträfvä efter erhållandet af dugliga arrendatorer, hvilka på samma gång de i arrendena kunna hafva en skäligen utkomst, derjemte hafva någon visshet om, att derest de å egendomarne nedlagga förbättringar, som vi veta vid ett jordbruk ej så hastigt återgåldas, de äfven i en framtid må kunna få dessa ersatta och för min del tror jag intet annat sätt finnes för att vinna detta mål, än återinförande af den optionsrätt som 1875 borttogs. Den stora vigten för staten att skaffa sig dugliga arrendatorer är så tydligt framhållen i första domänkomiténs betänkande, att jag endast skall bedja att ur det samma få uppläsa några rader, som återfinnas på sidan 65 af nämnda betänkande: Det heter der:

”Ett icke mindre berättigadt inflytande vid val mellan sär-Grunder för
skilde spekulanter tillkommer, enligt komiterades uppfattning, den förvaltningen
omständighet, hvarpå den gamla optionsrätten hvilade, eller att af kronans
någon bland dem redan arrenderar samma egendom och den väl skött. domäner.
Kärleken till den jord, man under en följd af år brukat, och för- (Forts.)
hoppningarna att besittningen deraf framgent må kunna inom
familjen bevaras äro allt för mäktiga driffjädtrar till fortfarande
omsorgsfull vård om den anförtrodda statsegendomen och allt för
helsosamma och lifskraftiga element inom samhällskroppen, för
att vid en allmän reglering af domänförvaltningen kunna helt
lemnas å sido. Hvilka fel eller ofullständigheter må hafva kunnat
vidlåda stadgandena af år 1847, särskildt i fråga om sättet för
bestämmande af maximiafgiften, upphofsmännen af samma stad-
ganden ländra det till icke ringa heder att hafva uppmärksammat
och framdragit berörda, ytterst viktiga omständighet. På denna
måste ock i sanning tagas vara, derest man, i likhet med komite-
rade, önskar se ett system för utarrendering af kronans egendom-
mar fastställt, hvarigenom det ej mindre ur allmän ekonomisk,
än ur social synpunkt önskvärda målet, framkallandet af en red-
bar, intelligent och välbergad arrendatorsklass, må kunna vinnas“.

Vid genomläsandet af *den senaste komiténs* förslag, så finner man, att det egentligen var med anledning af Riksdagens så nyligen som 1875 fattade beslut om optionsrättens upphörande, som komiterade icke ansett sig kunna föreslå densamma återinförande. Komiterade anföra nemligen på sidan 18 i sitt afgifna betänkande “Större fördelar erbjuder då utan tvifvel optionsrätten med hänsyn till det ändamål, som här är i fråga, bland hvilka fördelar särskildt må framhållas, att optionsrätten, i olikhet med det nyssberörda förslaget, (Kongl. Maj:ts förslag till 1877 års Riksdag) medför utsigt för arrendatorn att få sitta kvar på den jord, han under en följd af år brukat och der han grundat ett hem för sig och de sina. Då emellertid Riksdagen så nyligen som år 1875 fattat beslut om optionsrättens upphörande, och åsigterna härutinnan sedan dess icke torde hafva undergått någon förändring, anse sig komiterade icke böra ifrågasätta optionsrättens återupptagande i dess förutvarande form“.

Kammarkollegium yttrar jemväl angående optionsrätten på sidan 8: “Kollegium som redan i underdånigt utlåtande den 26 Oktober 1876 uttalade sin öfvertygelse, att optionsrätten i väsentlig mån bidragit till den förbättring af kronoegendomare, som under tiden 1847—75 iakttoogs, kan icke heller underlåta att framhålla, hurusom denna form för arrendeupplåtelsen måste anses för kronans varaktiga intressen mera betryggande än den obegränsadt fria täflan om arrendena, hvilken väl kan förskaffa kronan skenbarligen högre årsinkomst, men tillintetgör det arrendatorns intresse för egendomens varaktiga förbättring, hvarförutan all kontroll öfver skyldigheternas fullgörande är vanmäktig. Kollegium kan likväl ej heller förbise, att, såsom det i ofvanberopade utlåtande har yttrats, en väsentlig betänklighet emot optionsrättens återinförande i dess förra form, är fäst vid svårigheten att fullt

Grunder för förvaltningen af kronans domäner.
(Forts.)

tillförlitligt bestämma arrendevärdet och att denna svårighet ökats med den betydliga tillväxten af statens jordegendom. De nya myndigheter, som nu handhafva domänförvaltningen, kunna visserligen icke ännu anses nog pröfvade, för att Kollegium med hänsyn till deras redan ådagalagda förmåga att bestämma de rätta arrendevärdena, för närvarande skulle kunna förorda återupptagande af de före år 1875 gällande former för arrendeupplåtelsen, mot hvilka utan tvifvel kunna göras berättigade anmärkningar“. det egentliga skälet, som Kammarkollegium har anfört mot optionsrättens återinförande är, som vi höra, egentligen svårigheten att rätt kunna bestämma arrendevärdet. Jag ber då att få påpeka hvilken skillnad det är *nu* mot *förr*. Förr skedde denna uppskattning af kronobetjeningen och, med all aktning för densamma, tror jag dock att den saknade den speciella sakkännenheten i jordbruksförhållandena, som man svårigen af den kunde begära; *nu* derigenom hafva vi redan åtskilliga och få snart ännu flera domänintendenter, hvilka tillsättas företrädesvis med hänsyn till deras skicklighet i jordbruk; vidare skola landstingen och hushållningssällskapen nu utse värderingsmän till biträde åt intendenterna vid uppskattningen och dessutom eger Konungens Befallningshafvande rätt att vid värderingen tillkalla sakkunnige personer såsom landbruksingenjörer, skogstjenstemän och landtmätare. Skall man då icke numera kunna hafva det förtroende till dessa uppskattningsmän att man kan anse dem kunna något så när träffa det rätta arrendevärdet? Jag säger något så när, ty åtminstone jag är alldeles öfvertygad, att ingen kan säga vare sig vid köp eller arrende, att *detta* är det bestämda belopp, som kan betalas. Meningen är väl ändå, att den arrendator, som vill taga arrendet, skall hafva en ledning, hvarefter han kan bestämma sig för bibehållandet af arrendet och icke, såsom här är föreslaget, vara beroende af det anbud hvilken öförsigtig person som helst vid auktionen skulle bestämma.

Jag kan icke underlåta att, medan jag ännu har ordet, för Kammaren påpeka de utlåtanden öfver Kongl. Maj:ts förslag, som hafva inkommit från de respektive länsstyrelserna. Jag tror att i en fråga som denna, Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, hvilka utgöra den lokala styrelsen för domänerna och som hafva den närmaste tillsynen öfver dessa egendomar, bäst äro i tillfälle att kunna afgifva ett omdöme om sättet för dessa egendoms förvaltning. Af dessas utlåtanden framgår, att endast 4, nemligen Gefleborgs, Vesternorrlands, Vesterbottens och Norrbottens länsstyrelser icke haft något att anmärka mot bestämmelserna i den förevarande punkten. Samtliga öfrige länsstyrelser, med undantag af Konungens Befallningshafvande i Kronobergs län, som öfver denna del af förslaget ej afgifvit något yttrande, och Landshöfdinge-embetet i Upsala, hvilken ej motsatt sig den obegränsade täflan vid auktionerna, men vill hafva arrendetiden utsträckt till 30 år, hafva framställt väsentliga anmärkningar mot återinförandet af den obegränsade täflan vid auktionerna i den form särskilda komiterade i sitt förslag framhållit densamma, och

flertalet bland dessa senare hafva också, på sätt Kammarkollegium i sitt utlåtande å sidan 8 omnämner, uttalat, "att den erfarenhet, som redan i orterna vunnits om den obegränsade fria täflans inverkan på kronoegendomarnes skötsel, alltmer banat väg för öfvertygelsen, att en återgång till de former för arrendeupplåtelser, *hvilka före år 1875 voro gällande, är af behofvet påkallad*".

Grunder för förvaltningen af kronans domäner.
(Forts.)

Man må nu hysa hvilka åsikter som helst i denna fråga, men det förefaller mig dock som om man icke kan neka dessa auktoriteter vitsord i detta ämne och för min del är jag af den åsigt att endast genom optionsrättens återinförande kunna vi i detta hänseende främja statens sanna intresse, hvilket består deri att, på samma gång den har att påräkna en stadigvarande inkomst af sina arrenden, den bidrager till uppkomsten af en burgen arrendatorsklass.

Jag vill icke längre upptaga tiden för Kammaren, och jag ber om ursäkt att jag kanske varit för omständlig. Af hvad jag anfört framgår att jag icke kan biträda Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt utan ber jag att få yrka afslag å densamma samt bifall till den af Grefve Posse afgifna reservationen.

Grefve Posse, Knut: De af herrarne, som hafva tagit del af min vid denna punkt afgifna reservation, hafva säkerligen funnit huru lagstiftningen under en följd af år vacklat mellan olika principer. Å ena sidan har man försökt skaffa kronan högsta möjliga inkomster af dess jordegendomar, å andra sidan har man hyst farhåga för att genom för höga arrendeavgifter föranleda egendomarnes vanvård. Hittills har det visat sig vara omöjligt att förena dessa mot hvarandra stående fordringar. Att dessa försök misslyckats har varit beroende derpå att man saknat en fullt lämplig form för arrendeuppskattningen. Den, som med uppmärksamhet genomläst diskussionen i denna fråga vid 1875 års riksdag, finner, att det icke var någon ovilja mot optionsrätten utan, att det var ett erkännande, att den optionsrätt, som då fans, var otillfredsställande, endast därför att man hade en för litet tillfredsställande uppskattningsförrättning, och endast detta föranledde optionsrättens afskaffande, liksom den farhåga man hade för att under dåvarande förhållanden utsträcka den till de egendomar, som då i massa tillföllu statsverket, nemligen de indragna militieboställena. Jag tror således alls icke, att om Riksdagen nu skulle komma att fatta beslut om optionsrättens återinförande, det skulle vara någon motsägelse mot de åsikter, som Riksdagen då måste på goda skäl uttala.

Jag ber att för att i det följande möjligen blifva bättre förstådd få försöka redogöra för de olika utarrenderingssätt, som hos oss förekommit ända till år 1879, då alla boställen blefvo satta under Kammarkollegii vård. Under denna myndighet stodo nemligen förut endast sådana boställen, som voro under kronans omedelbara disposition indragna, och till dessa hafva så småningom hänförs alla indragna boställen, som förut brukats af tjenstemän. För dessa hafva gäلت de bestämmelser, som jag i början af reserva-

*Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

tionen anført. Grunden för deras utarrendering låg nu senast i 1847 års författning och bestod i en värdering, genom hvilken ett minimum och ett maximum för arrendet bestämdes, och när arrendebudet öfversteg det bestämda maximum skulle städja lemnas. För öfriga boställen, som varit anslagna till militieboställsdirektionerna och af dem förvaltats och utarrenderats, gälde andra bestämmelser, der den om minimi- och maximiafgiften icke förekom; för dessa boställen fick uppskattningen ske i vissa naturaprestationer och äfven i penningar, men vid auktionen kunde bjudas en obegränsadt hög afgift i penningar, allt efter som de närvarande spekulanterna kunde vara hågade.

Detta senare har således varit det sätt att tillvägagå, som det nu enligt Kongl. Maj:ts och Stats-Utskottets förslag är meningen att införa för alla de boställen, som nu stå under Kammarkollegii vård, och då torde man hafva något att lära af den erfarenhet, som de olika sätten att utarrendera och sköta dessa egendomar hafva lemnat. Jag har därför i min reservation antydt, huru det slagit ut med de boställen, som varit utarrenderade med iakttagande af maximi- och minimiuppskattning och hvarvid optionsrätt tillerkänts dertill berättigad arrendator. Det visar sig då, att vid utarrenderingar af 37 hemman och lägenheter, hvilkas arrendatorer varit tillerkända optionsrätt under de fyra sista åren, arrendesumman stigit till 73,425 kronor, under det att förra arrendet utgjorde 43,197 kronor 25 öre, således en förhöjning af 70 procent. Då man vet att i allmänhet det beräknas att 50 procent är den vanliga stegringen på 20 år, så är detta ett särdeles fördelaktigt resultat. Orsaken härtill tror jag att man kan finna dels deri, att dessa boställen verkligen varit skötta bättre än andra, och dels äfven deri, att dessa boställen vid föregående värderingar varit för lågt uppskattade, men att denna förhöjning skulle visa något, som kunde vara till men för att på detta sätt öfverlemna egendomen åt förutvarande brukare kan jag icke finna. Det enda man skulle kunnat frukta är, att de nya arrendebeloppen varit för höga, men arrendatorerna hafva visat, att de varit nöjda med dem derigenom att de öfvertagit arrendet å ny räkning.

Genom fullt kompetent person i Kammarkollegium har jag äfven fått uppgift om huru många militieboställsarrendatorer under åren 1878—1881 till början af Mars till följd af bristande förmåga att ställa ny borgesman mistat sina arrenden samt huru stor förlust härigenom ådragits statsverket. Siffrorna återfinnas i min reservation och jag vill nu inskränka mig till att upprepa, att den *årliga* förlust staten gör belöper sig till 987,1,⁶³ kubikföt råg, 773,8,⁸⁷ kubikföt korn, 78,5 kubikföt hafre, 10,²⁵ centner smör, 95,⁵⁵ kronor i forsellön samt 27,883,⁹⁷ kronor i penningar. Det är således en ganska vacker förlust, som staten årligen lider blott af 76 boställen af den massa, som Kammarkollegium har under sin förvaltning, och dock vill man nu föreslå, att alla boställen skola utarrenderas på detta vis med en obegränsadt äftlan; man vill icke taga lärdom af den ändring i sättet för borgensförbindelsernas afgifvande, som genom den Kongl. Kungörelsen den 12 Juni 1873

fastställdes, nemligen att borgensförbindelsen endast skulle omfatta en tid af fem år, så att efter denna tid borgesmannen icke är skyldig, att stå i ansvar för arrendet, tills ny borgesman inträdt, såsom förut varit förhållandet. Detta tillägg till de förutvarande bestämmelserna har haft en så stor inverkan, att blott det förhållandet, att ett sådant tillägg här tillkommit, borde göra att man nogga pröfvade det värde, dessa obegränsade anbud kunna hafva.

*(Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Jag ber vidare att få bemärka det af samme tjänsteman i Kammarkollegium fälda yttrande, att man i Kammarkollegium aldrig observerat, att der städja erlagts, staten någonsin lidit förlust derigenom, att ej arrendator kunnat förnya sin borgen.

Man har haft mycket att invända mot optionsrätten, hvartill jag skall återkomma längre fram, och man har likaledes haft mycket att invända mot den af mig påyrkade städjan. Jag ber då att få påpeka att den betydliga förändring, som kommer att följa på antagandet af dessa "grunder", nemligen den förökade säkerheten för uppskattningens rättighet, kommer att hafva till följd, att städjan icke kan blifva annat än ett skiljemynt för att skilja mellan mer eller mindre hågade spekulanter, då deremot vid de ofullständiga värderingar, som erfarenheten visat hafva i allmänhet verkstälts, städjan blifvit ett korrektiv mot dessa och dervid kunnat uppgå till onaturliga belopp mot arrendevärdet. Så kan icke blifva förhållandet efter detta, då uppskattningen kommer att pröfvas af verkligen sakkunniga personer och som komma att stå under så mångfaldig kontroll.

Man har inom Utskottet sagt, att man kan aldrig få några uppskattningsmän, då de, när de komma till stället, veta, att den föregående arrendatorns väl eller ve hänger på det yttrande de komma att afgifva. Jag beklagar mycket, om de moraliska åsikterna skulle vara så slappa och hjertats känslor så skulle få öfverhand på pligtens. Jag vill då blott fråga, hvart det skall taga vägen med den optionsrätt, som Kongl. Maj:t föreslagit. Äro uppskattningsmännen, som stå under kontroll, så blödhjertade, hvad skola då icke medspekulanterna vara vid en auktion? Man får väl då antaga, att det icke vågar komma någon på en auktion och bjuda öfver den föregående arrendatorn. Detta visar hvad täflan arrendatorerna skulle få, om folk voro så vekhjertade, men isynnerhet när det är frågan om mitt och ditt, så äro de nog icke sådana, utan arrendatorerna skola nog få utsätta sig för ganska stora öfverbud, så vida de ej på förhand vetat att med ganska "klängande" skal förekomma dem, och de skulle icke hafva den ringaste utsigt att derförutan få behålla ett ställe, som de med omtanke och nit skött och förbättrat, och, hvad viktigast är, de skola aldrig på förhand veta sin ställning och ställa sitt arbete på bostället derefter.

Man säger vidare, att då Kongl. Maj:t nu föreslagit en form för optionsrätten, skulle man vara nöjd med densamma, men jag har nu sökt visa, att denna optionsrätt icke är mycket värd och vill äfven visa, hvilka förluster kronan kan komma att derpå lida,

Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

om man i sammanhang härmed antager hela den 21 §, som stadgar ersättning åt arrendatorn för å egendomen nedlagda förbättringar äfven i minsta mån. Det finnes en massa arrendehemman och jag är öfvertygad, att det är *ingen* af dessas innehafvare, som icke skall finna sig hafva anspråk på att få denna 21 § på sig tillämpad. Man kan då föreställa sig, hvilken massa af ersättningsanspråk kommer att framställas. Man kan vidare föreställa sig, hvilket missnöje skall uppstå inom denna arrendatorsklass, allra helst som pröfningen af dessa ersättningsanspråk icke är öfverlemnad åt en sammansatt nämnd af flera personer, utan öfverlåten åt styrelsen ensamt. Vill man således föra in tvedrägt mellan arrendatorerna och de tjenstemän, som skola öfvervaka dem, då bör man antaga denna paragraf, men vill man att dessa statens tjenstemän skola hafva något anseende bland arrendatorerna, så tror jag, att det är af största vigt att man icke utsätter dem för den anledning till missnöje, som skulle uppstå, om åt dem uppdroges denna rätt att pröfva den ersättning, som arrendator skall tillkomma för å egendomen nedlagda förbättringar af så ringa värde, som i den senare delen af punkten omförmåles.

Man säger vidare: "hvarför icke antaga denna optionsrätt, när man dock får en optionsrätt? Den är väl bättre än intet och hvad vinner ni med att yrka ett beslut, hvartill äfven, om ni lyckas få den Kammarens samtycke, der ni yrkat det. Medkammaren dock icke lemna sitt?" Häremot vill jag nämna, att det enligt min öfvertygelse är bättre att ingen optionsrätt hafva, än att få den af Kongl. Maj:t nu föreslagna; och då det är antagligt, att, om Första Kammaren antager optionsrätt efter mitt förslag och Andra Kammaren efter Kongl. Maj:ts förslag, vid sammanjemkningen optionsrätten alldeles blir afslagen, torde det sedan blifva lättare att i en framtid få en förständig optionsrätt införd än att åstadkomma ändring i en redan antagen felaktig lag. Det kunde ju också vara möjligt att vid sammanjemkningen man fick uppskattningen att ske på det sätt jag i 6:te punkten föreslagit med maximioch minimiarrende samt städja, och då skulle resultatet blott blifva, att man stode på alldeles samma ståndpunkt som enligt nu gällande lagstiftning, der man har maximioch minimivärden och spekulanterna få bjuda städja utöfver maximibeloppet, men der man icke har någon optionsrätt; men man komme då att hafva den stora fördelen att, om öfverspekulation förefunnes, den finge taga ett uttryck i form af städja, som genast erlades, och att ej blifvande borgensmän blefve straffade för bjudarens oförstånd, utan det drabbade rättvisligen endast honom sjelf, som blefve straffad för sitt oförstånd eller öfverdåd.

För min del tror jag, att det vore bättre att komma på denna ståndpunkt än att antaga Kongl. Maj:ts förslag, och således kan jag icke underlåta att yrka bifall till min reservation vid denna punkt.

Herr Montgomery Cederhielm: Jag läste en gång, att Lord Palmerston började ett anförande på följande sätt; "Det

fans en hederlig borgare i London, som gerna såg sina vänner till middag, och sedan han väl proppat dem med sköldpaddssoppa, brukade han säga: se så, låt oss nu taga in maten!" I dag tycker jag, att vi hålla på på samma sätt. Sedan vi ganska noga debatterat 3:dje punkten, äro vi nu inne på en särdeles vigtig fråga, och som förtjenar en grundlig undersökning, nemligen frågan om optionsrätten.

*(Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Hvad först beträffar denna frågas historik, så har den redan blifvit ganska fullständigt framställd af en föregående talare, och jag skall endast be att något litet få komplettera, hvad han sade. Det är då ett besynnerligt förhållande, att alla de tre källor, som han citerade för optionsrättens bibehållande, precis desamma skall jag kunna citera för upphäfvande af denna optionsrätt genom att fortsätta att läsa, der han slutade. Det första var ett yttrande af en aktad ledamot af denna Kammare, som vid 1875 års riksdag mycket allvarligt yttrade sig mot optionsrättens bibehållande. Nu sade den ärade talaren, att han gjorde detta hufvudsakligen emedan det var en hop militie- och andra boställen, som då skulle indragas till statsverket. Ja, det är mycket rätt, och det var på grund deraf han slutade på detta sätt: "jag instämmer därför med Utskottet derutinnan, att optionsrätt till sådana egendomar vid första utarrenderingen icke bör ega rum". Så långt läste den ärade talaren, men så kommer strax derefter: "men äfven i afseende på de redan för statsverkets räkning utarrenderade egendomar tror jag, att ett likartadt beslut med hänsyn till statens fördel vore mycket ändamålsenligt". Derpå utvecklade talaren anledningarne, hvarför han ansåg, att upphörandet af optionsrätten komme att för utarrenderingen af egendomane blifva fördelaktig, och säger på slutet: "det resultat, hvartill jag ville komma, är först och främst, att oberoende af allt öfrigt, beslut nu fattas om upphörande af optionsrätten, och vidare att i stället för 2:dra och 3:dje punkterna den framställning gjordes till Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t täcktes för utredning af bästa sättet för utarrendering" o. s. v. Det var den först citerade talaren. Jag tror, att allt hvad man kan finna af detta är, att han var rätt mycket för optionsrättens upphörande.

Sedermera kom talaren till den första domänkomitén och påstod, att den icke var emot optionsrätten, hvarvid han anförde sid. 65 i komiténs utlåtande, men på sid. 64 säger samma komité: "med afseende å hvad under sistlidna års riksdag blifvit mot optionsrätten anmärkt, vilja emellertid komiterade icke tillstyrka, att sådan rätt vidare må arrendatorerne tillerkännas". Det var hans andra exempel.

Det tredje var, att Kammarkollegium icke tycktes vara mot optionsrätten. Det är å sid. 8 i kollegii utlåtande. Den ärade talaren slutade sin uppläsning med kollegii yttrande, att det vore svårt att bestämma arrendenas värde, hvilken svårighet ännu mera ökas genom den betydliga tillväxten i antalet af statens egendomar. Men sedan säger kollegium: "De nya myndigheter, som nu i orterna handhafva domänförvaltningen, kunna visserligen icke ännu

Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

anses nog pröfvade, för att kollegium, med hänsyn till deras redan ådagalagda förmåga att bestämma de rätta arrendevärderna, för närvarande skulle kunna förorda återupptagande af de före år 1875 gällande former för arrendeupplåtelsen, mot hvilka utan tvivel kunde göras berättigade anmärkningar“, etc., som återfinnes pag. 9 i det tryckta exemplaret af kollegii utlåtande, och som slutar dermed: att, genom komiterades förslag, “torde såväl kronan som arrendatorerne kunna anses hafva vunnit det väsentligaste af de fördelar, som den före år 1875 gällande optionsrätten innebar“.

Det kan vara ganska lätt att finna stöd för sina åsigtter genom uppläsning ur betänkanden, *men* om man läser dem, bör man läsa dem helt och hållet och icke stanna, der man tycker vara för sig lämpligt.

Jag vill nu påminna om behandlingen af hela denna optionsrätt. Vid 1875 års riksdag var den här före, och det var då som det förr omnämnda sakrika anförande afgafs, som ganska mycket bestämde frågans öde. Den blef först återremitterad, emedan några anmärkningar gjordes i afseende på tormen. När den kom tillbaka till Kammaren efter återremissen, hade Utskottet föreslagit i första punkten, att “i afseende å sådana kronans egendommar, som hädanefter första gången för statsverkets räkning utarrenderas, hvarken någon optionsrätt må, derest den ej finnes vara genom särskildt aftal nuvarande innehafvare lagligen tillförsäkrad, ega rum, eller bestämmelse om framtida sådan meddelas“. Detta Utskottets förslag antogs här i Första Kammaren, hvad första punkten beträffar, efter votering med 73 röster mot 15 och i Andra Kammaren efter votering med 116 röster mot 38, hvarefter de andra punkterna antogos utan votering. Jag vill icke upptaga tiden med att anföra en del af de stränga förkastelsesdomar, som 1875 uttalades mot optionsrätten sådan den då var. Det är verkligen icke så länge sedan, och de fleste af herrarne voro med om denna sak och kunna minnas, hvad som sades mot optionsrätten. Meningarne inom Kammaren voro då tydligen för den omgestaltning, som då skedde. Men det kan hafva blifvit en förändring sedan dess, säger man, och de, hvilkas mening då var mot den dåvarande optionsrätten, kunna nu vara för densamma. Hvari uppenbarar detta sig då? Det första resultatet af 1875 års beslut var tillsättandet af den första domänkomitén. Såsom jag nyss upplyst, förklarar sig denna domänkomité mot optionsrätten på det gamla sättet. Kongl. propositionen till 1877 års Riksdag innehöll intet förslag om optionsrätten, utan föreslog endast att auktionerna skulle verkställas ungefär såsom nu är föreslaget. Jag måste likväl omnämna, att den första domänkomitén utgick från synpunkten, att förhållandet mellan staten och arrendatorerna borde vara detsamma som förhållandet mellan en förständig jordegare och hans arrendator. Staten borde således se till icke den högsta möjliga inkomst, utan andra egenskaper, såsom arrendatorns duglighet såsom jordbrukare, hans affärsskicklighet med mera dylikt. Detta inflöt äfven i Kongl. Maj:ts proposition till 1877 års Riksdag, men denna punkt rönt ganska starkt motstånd, emedan man

ansåg, att det vore stor svårighet för auktoriteterna att bedöma en persons affärsskicklighet eller duglighet i flera hänseenden. Deraf skulle det kunna gifvas anledning till tal om mannamån — sannolikt med orätt, men som icke kunde undvikas. I 1877 års Stats-Utskotts utlåtande rörande Kongl. Maj:ts proposition bibehölls därför endast en obetydlig latitud för domänstyrelsen att göra sin profvorätt gällande. För min del skulle jag oändligt gerna gå in på en större latitud och att domänstyrelsen finge en långt gående frihet vid bestämmandet af arrendatorer, men jag tror, att om man vill komma till något godt resultat, måste man någon gång underordna sig majoritetens mening, och jag har således icke ansett mig böra hålla på min åsigt i detta fall. Det var således hvarken den första domänkomitén, Kongl. Maj:ts proposition år 1877 eller 1877 års Stats-Utskott, som förordade optionsrätten. Ingenting af dem höll på den. Hvad har sedan hänt? Den senare domänkomitén, som fungerade 1880, har den tillstyrkt optionsrättens införande? Nej, alldeles icke. Den säger bestämdt, att den icke är för denna, och slutligen har icke heller Kongl. Maj:t föreslagit den i sin nu föreliggande proposition. Hvarifrån har man då fått den åsigten, att den är så särdeles lämplig, denna optionsrätt? Det skulle vara genom en del yttranden af Konungens Befallningshafvande. Flera af dem äro dock särdeles sväfvande hållna. Ingen bestrider väl, att en viss optionsrätt, om man kunde hitta på den rigtiga, skulle vara bra, men det är en särdeles svår sak att kunna utfinna ett sätt, hvarigenom denna säkerhet skulle kunna beredas arrendatorerna, utan att staten derpå gjorde någon förlust. Detta är något särdeles svårt. Sådan är hittills frågans gång i afseende på optionsrätten vid riksstyret. Hvad beträffar 1877 års Stats-Utskotts utlåtande, med hvilket den nu föreliggande Kongl. propositionen till en stor del öfverensstämmer, vill jag nämna, att Första Kammaren antog detta utlåtande i alla punkter, och anledningen hvarför det icke ledde till något resultat var den, att Andra Kammaren icke biföll grunderna. Jag hoppas således, att denna Kammare ännu efter icke längre tids erfarenhet än sedan 1875 måtte vidhålla sitt föregående beslut. Hvad dessa af Herr Grefve Posse anförda exempel beträffar, tror jag att de bevisa något annat än Herr Grefven afser. Jag tror att de visa, att ett större förstånd kommit på borgesmännen åtminstone, om icke på arrendatorerne, och som i sin tur stötjar arrendatorernas oförstånd till slut. Jag tror, att denna fria konkurrens kommer att utöfva en sådan verkan, d. v. s. att menniskorna taga sitt förstånd till fånga och icke taga för sig mera än de kunna komma ut med. På så kort tid kan man väl icke begära, att en sådan förändring skall ske hufvudstupa, utan dertill fordras tid. Just dessa exempel visa, enligt mitt förmenande, att allmänheten kommit till något förstånd i detta fall. De anförda exemplen äro således icke till skada för det system, som nu är föreslaget. Jag tror således, att det icke finnes något skäl förbragt, hvarför man nu skulle taga ett sådant steg, som icke blifvit af några auktoriteter — med undantag af Konungens Befallnings-

*(Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

hafvande — förordadt. Jag tror nemligen, att de i reservationen nämnda förhållandena äro en för obetydlig anledning att, efter ett så viktigt besluts fattande, återgå till hvad förut har varit. Jag måste lägga herrarne på hjertat att noga betänka, hvad som blir följden af ett afslag på denna punkt eller af ett beslut om den gamla optionsrättens införande. Jag får säga, att denna punkt är den viktigaste i betänkandet, och jag har någon rätt att säga det, då Kongl. Maj:t sagt i sin proposition, att 6 och 7 punkterna äro de viktigaste. Om Första Kammaren skulle här besluta en sådan stor förändring vid denna punkt, som den gamla optionsrättens återinförande, tror jag mig kunna säga — och jag tviflar på, att någon kan jäfva hvad jag yttrar — att då har hela frågan fallit; ty jag tror icke att det är möjligt att sammanjemka två sådana meningar, som den om den gamla optionsrättens återinförande och det förslag, som nu blifvit afgifvet, till procedur vid auktionernas förrättande, och den mindre optionsrätt, som finnes i Kongl. Maj:ts proposition. Jag tror därför, att när man så allvarligt varit för denna fråga, när man, såsom 1880, i skrifvelse begärt, att Kongl. Maj:t måtte snart framkomma med förslag till domänstyrelsens ordnande, när man fått detta förslag, som blifvit af alla vederbörande nu *andra gången* granskadt, när Utskottet här efter öfverläggningar och sammanjemkningar kommit till ett beslut, som i det väsentliga öfverensstämmer med Kongl. Maj:ts proposition, det icke kan vara skäl att för denna fråga — hvars vikt jag på intet sätt underkänner, men som, efter hvad jag tror, kan lösas bättre, sedan denna styrelse och dessa domänintendenter hunnit få mera erfarenhet och kunna göra förslag grundade på mera sakkännedom — afslå hela denna framställning. Jag frågar, om det kan vara skäl att nu antaga en förändring, som så i grund skulle omskapa *hela* detta förslag, som här föreligger, om vi icke böra söka komma ifrån detta provisorium; om man icke anser, att det är ett stort framsteg i alla fall, som nu är af Stats-Utskottet föreslaget, nemligen denna sammanslagning af skogs- och domänstyrelsen, denna styrelse sådan den blifvit här af Kongl. Maj:t föreslagen, dess uppförande på ordinarie stat m. m. såsom af Utskottets förslag synes; jag frågar, om icke allt detta är sådana fördelar, att man icke bör tveka att med antagande af denna punkt afslå detta alldeles motsatta förslag om, som jag kan säga, en ny sak — ty denna optionsrätt har *icke* förr än nu haft varma förespråkare inom Riksdagen. Genom antagandet deremot af det förslag, som af reservanten framstälts, skulle man göra hela detta så mödosamt utarbetade förslag om intet. Jag anhåller om bifall till den nu föredragna punkten.

Grefve Beck-Friis: I likhet med den siste ärade talaren tror jag att denna punkt är den viktigaste i det föreliggande betänkandet, ty antages den icke i den form, under hvilken den nu föreligger, kommer hela förslaget att falla. Man bör hålla detta väl framför sig och söka, så vidt möjligt är, jemka sina åsikter

härefter. Så åtminstone har jag sökt göra. Den gamla optionsrätten blef verkligen något för hastigt afskaffad. Nu har man sökt återkomma till densamma, och jag kan icke för min del finna annat än att det steg dertill, som nu är föreslaget, är antagligt. När man afskaffade optionsrätten, var det därför, att man tyckte sig finna, att dessa maximivärden sattes allt för lågt, att kronan derigenom led stor förlust och att arrendatorerna kommo i åtnjutande af denna vinst, fingo den temligen oförskyldt; ty ju sämre de skött sin egendom de sista åren af arrendetiden, ju lägre blef maximum. För att komma ifrån detta var det måhända nödvändigt att vidtaga någon radikal åtgärd. — Man insåg likväl snart, att utan någon slags optionsrätt statens välförstådda intresse icke kunde väl tillvaratagas. Att man *nu* icke kan taga steget fullt ut, och att man vill hafva den garanti, som i sista hand ligger uti den fria täflan, deri får man finna sig. Arrendatorns rätt å andra sidan är temligen betryggad dels derigenom att de anbud, som göras — jag menar här de *verkliga* anbud, som jag sedan kommer till i afseende på det sätt, hvarpå de skola prövas — har arrendatorn rätt att öfvertaga. Har han åter under arrendetiden gjort sådana förbättringar, som han under den gamla tiden till följd af optionsrätt var tillförsäkrad att draga nytta af, så behöfver han icke heller nu vara förhindrad att göra det, ty han kan enligt 21 § göra upp saken på förhand med domänstyrelsen, och för den händelse arrendet icke skulle förlängas, kan han ju förbehålla sig viss ersättning för gjorda förbättringar. Jag tror således att man icke afklippt möjligheten för arrendatorn att med bibehållet ekonomiskt bestånd göra förbättringar på kronans egendom. Likvisst skulle behövas ett par ord ytterligare i denna paragraf för att betrygga arrendatorns ställning. Saken är den, att det icke finnes ett ord om *när* dessa arrendeauktioner skola hållas. Exempel visa att de hållits 6 veckor innan arrendetidens slut. Kammarkollegium har därför föreslagit i sitt betänkande, att dessa förberedande åtgärder skulle i så god tid företagas, att åtminstone två år innan arrendet afträddes dessa auktioner hölles. Jag tror att för arrendatorn är det nödvändigt att så sker, och att lämpligaste platsen för införande af detta är i denna paragraf, som då komme att lyda: “— — — offentlig auktion, hvilken förrettas *sist två år innan arrendetidens slut* samtidigt — — —”. På samma vis anser jag, att i 3:dje momentet, der det heter “— — — mot erläggande af högsta erbjudna arrendeavgift — — —” såsom en garanti att det är *verkliga* anbud skulle sättas in orden “*antagliga anbud*”. Detta yrkades i Utskottet, men blef der icke antaget. Jag gör icke något bestämdt yrkande nu, men förbehåller mig att längre fram, om denna min åsigt finner understöd i denna Kammare, närmare få formulera den. I frågans nuvarande skick tror jag det vore väl betänkt att antaga paragrafen i hufvudsak. Den bringar rättelser i ett oefferrättlighetstillstånd och är för domänfrågans lösning af största vigt. Jag anhåller därför, att denna paragraf måtte bifallas.

*Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

Herr Ekström: Det nu föreliggande förslaget afser att återupptaga den genom 1799 och 1810 årens författningar i ämnet stadgade, men åter 1847 efter nära 40 års erfarenhet utdömda metoden af obegränsad täflan vid arrendeauktionerna å statens egendomar. Erfarenheten hade nemligen i många fall visat, att denna metod ledde till arrendebeloppens oskäliga uppdrifvande och deraf framkallad oförmåga hos arrendatorn att fullgöra sina förbindelser, och att vid afträddandet af egendomarne dessa lemnades i försämradt skick och vanskötta. Under min 18-åriga tjenstetid såsom landshöfding har jag varit ordförande i 6 särskilda boställsdirektioner, nemligen Vermlands-, Nerikes-, Kalmar- och Jönköpingsregementens samt Smålands husarregementes och Smålands grenadierbataljons. Min erfarenhet från denna tid har lärt mig, att optionsrätten är på det högsta gagnelig såsom korrektiv mot obegränsade arrenden. Enligt 1832 års reglemente för boställsdirektionerna var föreskrifvet, att arrendena skulle ställas dels i naturpersedlar, dels i penningar, och i afseende på penningarne fick vid auktionen anbud göras till obegränsadt belopp. Men sedan 1847 års författning utkom rörande sättet för utarrendering af de till statsverket indragna egendomarne, befans det redan 3 år derefter eller 1850 lämpligt bemyndiga boställsdirektionerna att i afseende på de för lönefondernas räkning utarrenderade boställen tillämpa optionsrätten, så att, då en arrendator hade väl häfdat och skött bostället, egde boställsdirektionen åt honom lemna arrendet mot det förhöjda arrendebelopp, som blefve af boställsdirektionen bestämt. Mångfaldiga gånger lemnades också sådana arrenden åt de förut varande boställsarrendatorerna. I Småland är, såsom herrarne känna, indelningsverket ganska betungande. Der har — i följd af beslutet om indragningen till statsverket af militieboställena — Jönköpings länsstyrelse fått mottaga icke mindre än 275 militieboställen; och om jag motsatt mig försäljningen af en del af dem, torde det vara tydligt, att detta icke skett på grund af någon önskan att för egen del blifva qvitt arbete. När nu, efter det beslut fattats om militieboställenas indragning till statsverket, förnyad utarrendering af dessa boställen skulle ega rum genom boställsdirektionerna, så kunde icke längre denna optionsrätt, stadgad i 1850 års cirkulär, tillämpas, utan de måste gå till den högstbjudande, och det har i sanning varit påkostande att vid dessa auktioner bevittna, huru redbara och arbetsamma arrendatorer måst förnöja föregifna eller verkliga medspekulanter med understundom ganska dryga penningebelopp, för att icke behöfva gå ifrån boställen, å hvilka under mångårig besittning betydligt arbete blifvit af arrendatorerna nedlagdt och vid hvilka de följaktligen voro mycket fästa. Det gick i sanning så långt, att det blef en formlig förvärfskälla för vissa personer att inställa sig på boställsauktionerna och föregifva sig vara spekulanter på det att arrendatorn, som ville behålla bostället och icke visste om personerna voro verkliga spekulanter eller icke, skulle tvingas gifva dem icke så små dusörer för att de skulle tåga. Jag vet att vid utarrenderingen af ett boställe en arrendator fick på det

sättet gifva ut nära två tusen kronor för att han skulle fortfarande få blifva i besittning af bostället, och det arrendebelopp, som i detta fall blifvit bestämdt, var visserligen icke lägre än hvad det borde vara.

*Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

När man blifvit vittne till sådana förhållanden, bör det verkligen icke förundra, om man känner sig vara djupt öfvertygad om olämpligheten af ett system, enligt hvilket arrendet skulle öfverlätas till den högstbjudande. Men, mine Herrar, systemet med maximioch minimivärden, utan att optionsrätten i dess gamla form finnes, är icke heller, enligt min erfarenhet, tillfredsställande. De gamla arrendatorerna äro nemligen i de flesta fall angelägna att få sitta kvar själfva eller, om de hafva en son eller gift dotter, angelägna att sven eller mågen skall öfvertaga arrendet af bostället. Vid de arrendeauktioner, som egt rum sedan länsstyrelsen fick öfvertaga militieboställena, har det inträffat, att af tillsammans 32 arrendeauktioner, som inom Jönköpings län egt rum under åren 1878—1880, arrendet vid sexton tillfällen icke uppgått till högre belopp än minimiarrendet, sådant det af Kammarkollegium bestämts. Hvad har orsaken varit till detta? Jo, helt enkelt det, att arrendatorn köpt bort sina medtäflare. Det har visat sig många gånger, att om också det rum i landskontoret, der vi hålla auktionerna, varit fullt af spekulanter — detta rum är visserligen ej större än att det knappt rymmer tio personer, hvilket jag tillåter mig nämna såsom *ett* skäl för tillärnad framställning till Kongl. Maj:t om anskaffande af nya embetslokaler — har man ändock icke bjudits mera än det lägsta möjliga beloppet eller för syns skull en eller annan krona deröfver. Derved har det stannat. Jag har här en förteckning öfver under åren 1878, 1879 och 1880 utarrenderade boställen i Jönköpings län, och hvilken af herrarne, som vill se den, kan derom få taga kännedom. Det visar sig häraf att, såsom jag nämnde, af 32 fall vid 16 endast minimiarrendet bjudits.

Nu må med skäl frågas: hvem vinner på att så tillgår? Icke är det statsverket, som icke fått mer än minimiarrendet; icke heller den föregående arrendatorn, som nödgats betala betydliga summor för att få stanna kvar, och icke heller det allmänna rättsmedvetandet, som ju icke kan känna sig tillfreds med att man söker eludera gällande föreskrifter. Ser man nu på de komitéer, hvilka haft i uppdrag att behandla detta ärende, så är det sant, att domänkomitén N:o 1 icke föreslagit optionsrättens återinförande; men att det oaktadt en viss benägenhet för optionsrätten förefans inom komitén, dertill tror jag man kan sluta af de ordalag, hvarmed komitén talar om densamma, och att denna komité, hvars betänkande afgafs år 1876, icke då ville föreslå återinförandet af något, som på grund af en år 1875 utfärdad författning blifvit borttaget, är ju ganska förklarligt. Komitén N:o 2 åter har förmodligen af det skäl, att den ansåg sig icke kunna hoppas bifall till något förslag om återinförande af optionsrätten enligt 1847 års författning, icke heller framställt något sådant förslag; men om man läser mellan raderna, kan man se, att den haft känsla

Grunder för förvaltningen af kronans domäner. (Forts.)
 för optionsrättens betydelse. Den har också föreslagit ett slags optionsrätt, men i en sådan form, att, enligt mitt omdöme, optionsrätten väl förefinnes till namnet men icke till gagnet. Uti det utlåtande, länsstyrelsen i Jönköping afgifvit rörande denna punkt, uttras följande:

“Mot detta förslag förekommer den väsentliga anmärkning, att det ingalunda bereder en arrendator den förmån, som dermed torde vara åsyftad. Långt ifrån att, såsom komiterade befara, en sådan åt afgående arrendator medgifven rättighet skulle afhålla andra att spekulera, skulle deremot, enligt Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes åsigt, en sådan anordning just vara egnad att framkalla spekulation, väl icke på arrendet, men deremot på den afgående arrendatorn, hvilken, då han icke skulle ega att behålla arrendet emot erläggande af den arrendeafgift, som efter noggrann beräkning af egendomens alla förmåner och öfriga härvid inverkan de förhållanden ansetts böra till grund för utarrenderingen fastställas, utan först efter hållen auktion hade att mot det dervid afgifna högsta anbud göra optionsrätten gällande skulle, för att betria sig från medtäflare om arrendet, verkliga eller förefigfne, tvingas till uppoffringar af kanske mängen gång rätt betydliga belopp.

Då arrendevärdet, efter noggranna beräkningar, en gång blifvit i stadgad ordning fastställt, synas statens rättmätiga anspråk på erhållande af ett skäligt arrende vara vederbörligen tillgodosedda; och så vida den förmån, som man utur både billighetens synpunkt och i det allmännas välförstådda intresse velat medgifva en afgående arrendator, som väl brukat egendomen, skall för honom innebära en verklig fördel, på hvars åtnjutande han med någon grad af visshet skall kunna göra sig förhoppning och under tillit hvartill han må känna sig manad att å sin sida uppfylla de för denna förhoppnings förverkligande stadgade vilkor, egendomens omsorgsfulla skötsel och vård, läser han skäligen icke böra underkastas äfventyret af en täflan vid auktion, utan ega att, när han finnes hafva gjort sig förtjent af att vid egendomen bibehållas, få öfvertaga arrendet mot erläggande af den fastställda arrendeafgiften. Utan att optionsrätten varder i denna form medgifven, skall otvifvelaktigt den eggelse till egendomens sorgfälliga brukning och vård, som optionsrätten är afsedd att befrämja, i väsentlig mån försvagas. På grund häraf anser Kongl. Maj:ts Befallningshafvande sig böra afstyrka godkännande af hvad komiterade i detta afseende föreslagit.”

Jag finner icke skäl att frångå det uttalande, som sålunda gjorts; och då jag icke vill vara med om att taga bort bestående förhållanden, utan att något bättre sättes i stället, samt jag icke kunnat känna mig öfvertygad om fördelen af hvad Utskottets förslag i denna punkt innehåller, så ansluter jag mig till Grefve Posses reservation.

Innan jag slutar ber jag dock att få yttra några ord med anledning af några anmärkningar, som blifvit här gjorda. — Grefve Beck-Friis har haft godheten erkänna, att man år 1875 förhastade

sig något, då man borttog optionsrätten, och jag är tacksam för det erkännandet, ehuru han icke vill vara med om återinförandet af denna rätt; men den ärade talaren har tillika yttrat, att det icke skulle finnas någon föreskrift om den tid, inom hvilken arrendeauktioner böra hållas. Jag ber få fästa uppmärksamheten derpå, att det verkligen finnes en författning härom, nemligen ett cirkulär af år 1850, som anbefaller länsstyrelserna att i god tid och minst två år förut inkomma till Kammarkollegium med förslag till nytt arrendekontrakt. I alla händelser läser denna fråga icke vara af den vigt, att den bör inflyta bland de föreslagna grunderna för förvaltningen, utan den torde höra till de administrativa anordningar, som komma att af Kongl. Maj:t beslutas.

Man har äfven beträffande optionsrätten sagt, att den bortogs år 1875, förnämligast af det skäl, att erfarenheten ådagalagt det arrendatorerne genom rättigheten att få öfvertaga arrendet för det fastställda värdet lyckats till förlust för statsverket göra goda affärer genom arrendenas öfverlåtande på andra. Må vara att så skett; men jag ber få upplysa, att vid pröfningen af sammanräknadt 40 arrendeförslag, som under åren 1878—1880 afgifvits af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Jönköpings län, har Kammarkollegium endast i sex fall höjt både maximi- och minimiarrendet, men att vid sedermera hållna auktioner endast i två af dessa sex fall de erbjudna arrendena öfverstigit de af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande föreslagna maximibelopp, i ena fallet med 95 kronor och i det andra med 5 kronor. I nio fall har Kammarkollegium höjt maximibeloppet och godkänt minimibeloppet; men vid de hållna auktionerna har det erbjudna arrendet endast i ett fall uppgått till högre belopp än hvad Kongl. Maj:ts Befallningshafvande såsom maximum hade föreslagit, och detta allenast med 70 kronor 50 öre. I öfriga 25 fall hafva Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes förslag till arrenden blifvit oförändradt fastställda. Häraf synes alltså, att förslagen uppgöras med sådan omsorg och noggrannhet, att den kontrollerande myndigheten sällan har något att deremot anmärka; och att således de förhållanden, man förut haft skäl att klandra, eller att arrendeförslagen alltför lösligt uppgjordes, nu icke mera förefinnas.

Herr Stråle, Wilhelm: Endast i förbigående anhåller jag få med några ord nämna, att efter mitt förmenande åtskilliga anmärkningar af större eller mindre vigt kunna vara att göra vid föreliggande förslag, särskildt derutinnan att man lemnat den blifvande domänstyrelsen alltför liten frihet uti sina åtgöranden; men då det, efter hvad jag anser, är af stor vigt, att en domänstyrelse verkligen kommer till stånd, och då jag hoppas, att föreliggande förslag derom skall vinna Riksdagens bifall, vill jag icke tillåta mig hemställa om några rubbningar i de hufvudgrunder, som äro föreslagna, för att icke äfventyra att hela förslaget faller. Vid en kardinalpunkt, i fråga om arrendeupplåtelser, måste jag dock anhålla att få min åsigt antecknad i Kammarens protokoll.

Då ett arrende utbjudes, utan att optionsrätt kommer eller

*Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Grundar för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

ens kan komma i fråga, och många spekulanter finnas, de der vilja hafva arrendet, blir det bud och öfverbud och slutligen blir en den lycklige och stannar för högsta anbudet, som sannolikt är vida högre än hvad skäligen bort gifvas i arrende. Den nye arrendatorn hoppas emellertid, att han genom arbete och sparsamhet skall kunna reda sig; men det går icke. Han har sett saken för optimistiskt och han blir ruinerad. Hans löftesmän blifva kanske också ruinerade, och det är i sanning betecknande det svar, man ej sällan får, då man frågar löftesmännen för ett arrende, huru de kunnat våga teckna borgen för ett så högt arrende; åh, jag hoppas väl han står sig åtminstone i fem år. Herrarne hörde för någon tid sedan, då fråga var om försäljning af en del staten tillhöriga domäner, hurusom af en landshöfding här i Kammaren uppdrogs en ganska mörk tafla om följderna af de öfverdrifna arrendeafgifterna och om de ohyggligheter, som sålunda ganska ofta inträffa; och äfven reservationerna hafva åtskilligt derom att förmäla. Ville man deremot upptaga den gamla bestämmelsen om erläggande af städja, tror jag att man skulle kunna lyckas förekomma de värsta följderna af utarrenderingen. Man skulle då bestämma ett visst belopp, hvarutöfver arrende icke får erbjudas, och sedan skulle täflan mellan olika spekulanter uteslutande gälla städjan eller ett kontant belopp, som af arrendatorn erlägges vid tillträdet. Man måste skäligen kunna antaga att, då såväl arrendatorn som hans löftesmän veta, att dessa penningar inom en ganska kort tid skola kontant erläggas, de skola hysa vida större betänkligheter innan de ikläda sig en sådan ansvarighet än då fråga är om borgen för arrendet, då man hoppas på en längre tids anstånd och tänker, att det väl alltid blir någon råd. Skulle emellertid så illa inträffa, att allt för hög städja blifvit erbjuden, visa sig följderna af det öfverdrifna anbudet genast och arrendatorn kommer aldrig till arrendet, ty han får icke tillträda detsamma förr än städjan är erlagd. Blir åter städjan, må vara med stor ansträngning, betald, har arrendatorn sedermera endast att erlägga ett skäligt arrende. Jag tror således för min del, att, för att förekomma öfverdrifna arrendeafgifter, som äro till skada icke allenast för den enskilde utan äfven för staten, det hade varit mycket önskligt, om man infört den gamla, mångpröfvade bestämmelsen om städja. Men, säger man då, icke förfar den enskilde jordbrukaren på det viset, icke begär han städja af sin arrendator. Nej, det gör han icke, ty han behöfver det icke. Han väljer mellan de olika spekulanterne den, som han tror säkrast kunna komma ut med arrendet, och låter han en gång narra sig af öfverdrifvet anbud, så får han nog sota derfor och lär sedan icke göra om det, men för staten, som genom sitt ombud, styrelsen för domänerna, skall välja mellan olika spekulanter, tror jag städjan vara vida att föredraga framför de obegränsade arrendebeloppen. Jag tillåter mig emellertid icke något yrkande utan har endast, såsom jag redan nämnt, velat i Kammarens protokoll förvara den åsigt, jag härutinnan hyllar och som grundar sig på den erfarenhet, jag förvärfvat mig.

Hvad åter optionsrätten beträffar, så och då Herr Evers redan uppläst det yttrande, Konungens Befallningshafvande i Stockholms län härom afgifvit, äro äfven mina åsigter redan för Kammaren bekanta. Jag kan icke vara nöjd med den optionsrätt, som är af Utskottet föreslagen, men jag tror dock, i likhet med Herr Montgomery-Cederhielm, att det är skäl att för närvarande stanna vid detta förslag. Derigenom tillskyndas arrendatorerne åtminstone i de flesta fall en icke obetydlig fördel och det är ett steg i den rätta riktningen.

Grunder för förvaltningen af kronans domäner.
(Forts.)

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på, att, om en domänstyrelse kommer till stånd och det, såsom man väl får antaga, blir en förständig domänstyrelse, vi böra kunna vänta, att, i den mån styrelsens erfarenhet ökas, Kongl. Maj:t må från styrelsen få mottaga de förslag till förbättringar i gällande föreskrifter, som äro af nöden, och Riksdagen på så sätt komma i tillfälle att, der styrelsens förslag befinnas riktiga, vidtaga ändringar i denna organisation. För närvarande befinna vi oss i ett provisoriskt förhållande. Få vi en domänstyrelse, hafva vi dermed tagit ett stort steg framåt, och organisationen må sedermera kunna följdriktigt utvecklas. På grund af allt hvad jag sålunda anfört anhåller jag om bifall till den nu föredragna punkten.

Friherre Ericson: Jag är visserligen förekommen i hvad jag ämnat yttra af flera föregående talare, men anhåller likväl att få en kort stund taga Kammararens uppmärksamhet i anspråk för de nya synpunkter, hvarifrån jag vill betrakta frågan. Den nu föreliggande frågan har från alla sidor blifvit framhållen såsom varande af synnerlig vikt, ja den viktigaste i hela förslaget. Äfven jag vill skriva under denna uppfattning och anser frågan vara af särskild betydelse icke allenast med hänsyn till statsinkomsterna, utan äfven ur statekonomisk synpunkt, då nemligen staten är en så stor jordegare och kommer att på sina egendomar hafva en så stor mängd arrendatorer, att det sätt, hvarpå staten ordnar och ställer för desse sina arrendatorer, kommer att öfva inflytande på det sätt, hvarpå arrendatorsklassen i allmänhet kommer att hafva sina vilkor. En bergad och skicklig arrendatorsklass anser jag vara ett nödvändigt vilkor för jordbrukets framåtskridande i ett land, och vi se äfven, att i alla de länder, der jordbruket står högst, det är arrendatorsklassen, som drifvit det framåt, och icke jordegarne. Det ligger äfven i sakens natur att så måste vara, då arrendatorn ju är tvungen använda all sin duglighet och förmåga på att frambringa den mesta möjliga afkomst af den jord, han brukar och hvarigenom hans ständigt växande behof skola tillfredsställas, under det deremot jordegarne ofta äro förmögna och mindre beroende af en årligen ökad inkomst. I detta hänseende är enligt min tanke här i landet särdeles illa staldt. Uppfattningen är nemligen icke den samma här som i England, Frankrike, Tyskland, Danmark och nu äfven i Skåne, att en arrendator är lika god som en jordegare. Ännu är i stället den sträfvan allmän, att man vill blifva sin egen herre och hafva egen gård i

Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

stället för att vara arrendator, ehuru ens vilkor egentligen dertill hänvisa. Det går oftast så till — hvad litet hvar af herrarne från sin ort torde kunna vitsorda — att den, som eger en liten förmögenhet så, att han skulle kunna köpa en *liten* egendom och sedan hafva tillräckligt förlag till dess skötande, köper en *stor* egendom, och den, som har tillräckligt till inventarier och förlag och således eger hvad som behöfves för att med lycklig utgång blifva arrendator, *köper* sin gård och den, som ingenting har annat än sin skicklighet och således skulle vara tjenare åt en annan, *blir arrendator*. Så går det till i allmänhet och det ingalunda till jordbrukets fromma. Då jag för min del lägger största vikt på att här i landet må blifva fostrad en duglig arrendatorsklass, så är det gifvet att denna min uppfattning under andra förhållanden skulle föra mig till att instämma i Grefve Posses förslag; men man kan icke alltid få det bästa, det man helst önskar. Man får då nöja sig med det mindre, om blott detta dock är ett framsteg från det närvarande till något bättre. Staten bör naturligtvis handla såsom den enskilde, och den enskilde handlar naturligtvis såsom Grefve Posses föreslagit att staten skulle göra. Han tager hvem han behagar till arrendator och hvad han behagar i arrende för sin jord. Nu är dock förhållandet, att staten icke sjelf afgör frågan om utarrenderingen af jorden, utan det sker genom ombud; och möjligt är, att den enskilde skulle finna det nödvändigt att införa vissa regler, hvar efter utarrenderingen af hans egendom skulle ske, om han vore nödgad uppdraga den åt ombud och icke sjelf kunde vara den bestämmande. Såsom skötseln af domänerna nu är ordnad, då det finnes domänintendenter i de särskilda länen, och före utarrenderingen uppskattning af egendomen alltid skall ske af desse, hvars pligt det är att vara intresserade för kronans bästa och som hafva till biträde personer, hvilka måste antagas vara opartiska, tror jag icke någon synnerlig våda förefinnas, och förändringen härtill är visserligen ett långt steg framåt från det förra sättet att gå till väga vid uppskattningar, från hvilket något hvar af herrarne nog kunna åtskilliga missbruk. Jag tror således ingen våda numera skulle finnas vid att återinföra optionsrätten. Men vi måste erinra oss, att det icke är ensamt på denna Kammare som sakens afgörande beror, utan att Medkammaren äfven har sitt ord att säga; och att i Andra Kammaren söka genomdrifva optionsrättens antagande vore fruktlöst, ty der är misstroendet mot detta sätt att utarrendera statens egendomar så djupt rotfast, en följd af de många och stora missbruk, som under förra tider bedrivits vid sådana utarrenderingar, att, efter hvad jag tror, det vore lika fäfängt att der söka genomföra ett återvändande till optionsrätten som att få in utval genom lottnings i en ny värnepligtslag. Då sålunda två skola afgöra frågan, måste man naturligtvis rätta sig efter hvarandra, ty annars kommer man icke någon väg. Hufvudsaken anser jag vara, att man kommer från de nuvarande förhållandena och in på den stråt, att man erkänner, att en arrendator, som skött egendomen väl och till gagn och nytta för kronan, må hafva någon fördel vid en blifvande utarrendering af egendomen, och att han då må hafva åtminstone

någon utsigt att få igen det arbete och de penningar, han nedlagt på sitt arrende, och det anser jag han har genom Kongl. Maj:ts förslag. Det är visserligen sant, att detta icke tillerkänner honom någon rätt att från början få välja hvad han vill gifva för arrendet, utan först sedan auktion derå blifvit hållen får han öfvertaga det högsta anbudet, men i praktiken är jag öfvertygad om, att det kommer att gestalta sig så, att det af Kongl. Maj:t nu föreslagna tillvägagåendet i det närmaste kommer att verka såsom om optionsrätt funnes. Ty då det vanligen redan flera år förut är känt, att den, som innehar ett arrende, ämnar behålla det, om blott det kan erhållas på sådana villkor, att det är för honom möjligt, och då det är gifvet, att den, som redan har gården i sin hand, som uppsatt inventarier, som är på platsen och känner alla lokala förhållanden, med hopp om framgång kan betala mer än hvarje annan, torde detta vara tillräckligt afskräckande för spekulanter för att det icke i allmänhet skall uppstå någon synnerlig täflan om denna egendom vid en ny utarrendering af densamma. Har jag rätt i denna förutsättning, så komma de nu föreslagna bestämmelserna att verka på samma sätt som optionsrätt, och den gamle arrendatorn får taga egendomen för det värde, domänintendenten och de två nämndemännen satt på den; och då äro vi der de, som önska optionsrättens återinförande, vilja vara.

Då jag således anser, att det i Kongl. Maj:ts och Utskottets förslag ligger ett stort och verkligt steg framåt, då man icke kan vänta något mera, helst, såsom jag nu hör några omkring mig säga, Andra Kammaren redan antagit Utskottets förslag i 6:te och 7:de punkten, och då det således är gifvet, att, om äfven Första Kammaren godkänner samma förslag, det blir lag, anhåller jag om bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Herr Jöns Pehrsson: Här har nu så länge talats om denna punkt, att jag tror det snart kunna vara tillräckligt. Den förste talare, jag vänder mig emot, är talaren från Jönköping, och hade det varit landshöfdingen i Kronobergs län, som framställt de påståenden, som landshöfdingen i Jönköpings län gjorde, skulle jag troligen hafva deremot inlagt en starkare gensaga, såsom icke varande med sanningen öfverensstämmande. Jag frågar, huru kan han veta, att det tillgått så, som han omtalat och i utlåtandet till Kongl. Maj:t beskrifvit. Om så verkligen skett, så tror jag, att deri låge ett talande skäl för Riksdagen att antaga hvad Kongl. Maj:t och Utskottet föreslagit, och det vore mer än besynnerligt, om icke dylika handlingar kunde hänföras under någon paragraf i strafflagen. Jag sade, att ett sådant förhållande som det af den ifrågasvarande talaren omnämnda gifve mig anledning tro, att Utskottets förslag skall så mycket hellre antagas, ty just dessa förhållanden göra, att man icke kan hafva full öfvertygelse om, att de uppskattningar, som framdeles kunna ifrågakomma, blifva så opartiska som önskligt vore, då man nemligen tror sig veta, att förut inträffat förhållanden, som icke varit fullt opartiska. Jag erkänner villigt, att vid den tid, då den första Kongl. propositionen om en

*Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)*

Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

domänstyrelse framlades för Riksdagen, hade jag både offentligen och enskildt starka meningsutbyten med dåvarande chefen för Finansdepartementet, och jag visade i motioner och styrkte med bilagor, huru illa det hade tillgått. En talare har här vidrört, huru illa det stundom tillgår vid skogsarrenden, särskildt inom de mera skogrika länen i södra Sverige, och när sådant förut kunnat ske, är det viktigt, att Kammarerna nu godkänner Utskottets förslag. Jag tror, att den hufvudsakliga vinsten häraf för framtiden kommer att bestå deruti, att vi få någon vård öfver de skogar, som boställena innehafva. Att man finner beklagliga undantag deruti, att spekulanter bjuda för mycket i arrende, är en sanning; men man lagstiftar icke för undantagen, utan för regeln. Då det finnes omkring 7,000 arrendatorer, så bevisas ingenting af de siffror, med hvilka man angifvit antalet arrendatorer, som bjudit för mycket i arrende och därför icke kunnat utgöra detsamma. Emot den nu föredragna punkten kan framställas en mindre anmärkning, som dock väl förtjenar att beaktas. Det heter nemligen: "Eljest antager styrelsen till arrendator den högstbjudande, som för sitt anbud ställt godkänd säkerhet, der anmärkning emot hans frejd icke förekommit" o. s. v. Här borde i stället stå: "der styrkt anmärkning emot hans frejd icke förekommit", ty det har inträffat, att en tjänsteman gjort en obefogad anmärkning emot en person, som var den mest redbare, man kunde önska till arrendator, och genom denna osanna anmärkning, för hvilken tjänstemannen blef tilltalad och fäld, gick den ifrågavarande personen miste om arrendet af ett ecklesiastiskt boställe, som inbragte omkring 6,000 kronor. Jag tillåter mig emellertid icke att härom framställa något yrkande, utan anhåller endast om bifall till Utskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

Friherre von Kræmer: Här har af flere talare yttrats, att de icke vilja, att optionsrätten skall *borttagas*. Jag ber att få inleda mitt anförande med att påpeka det misstag, som ligger i ett sådant yttrande. Optionsrätten är nemligen *borttagen*, och ett *återinförande* af densamma innebure i stället en förändring af nu gällande förhållanden. Man må alltså icke till stöd för optionsrätten åberopa det skäl, som kan ligga uti önskvärdheten att icke ändra det bestående. Men, säger man, dessa sedan 1875 bestående förhållanden hafva visat ytterst sorgliga följder, i det att den fria täflan framkallat öfverdrifna arrendeanbud och stora förluster. Jag hemställer dock, huruvida icke tidtals uppkommande öfverspekulation är någonting oundvikligt på hvilket industriellt område som helst. Utan att Riksdagen skulle konstituera sig till ett slags förmyndarekammare för hugade spekulanter, lära sådana följder icke kunna förebyggas. Den öfverspekulation, som i fråga om arrenden egde rum under de omnämnda åren, var blott *en* af yttringarne af den mycket för sangviniska stämning, som under dessa år gjorde sig gällande på alla ekonomiska områden, och som naturligtvis föranledde ett bakslag. Det var sålunda icke något ensamt stående förhållande, utan gälde för alla närings-

grenar. Det enda, som kan tjena till verklig rättelse för spekulanter, är erfarenheten, och inga lagparagrafer kunna förebygga, att personer gå obetänksamt till väga.

Men, säger man, staten har dock genom dessa obetänksamma anbud lidit en stor förlust, ty så och så mycket har någon bjudit i arrende, men då han icke efter de första fem åren kunnat ställa ny borgen, har egendomen måst utarrenderas för ett betydligt lägre belopp. Men om anbudet icke från början hade varit öfverdrifvet, så hade staten ju i allt fall icke fått mera än det lägre beloppet, och någon förlust har alltså icke uppstått, utan snarare en vinst, ehuru jag medgifver, att vinst på *detta* vis icke är önskvärd. Uti en tidning, som under riksdagen utdelats till, såsom jag tror, de fleste ledamöter i Kammaren, Tidning för landtbruket och dess binärningar, förekommer en skildring af förhållandena i Friesland, och dervid yttras något, som fäst sig i mitt minne, därför att det eger tillämplighet på den förevarande frågan. Det heter nemligen, att "för några år sedan betalade en mängd unga arrendatorer i arrende ända till 230 kronor per hektar, men då dessa till största delen opererade med lånade penningar, så gingo de snart öfver ända genom det höga arrendet och räntorna på sina lån", hvarefter andre fått öfvertaga gårdarne emot arrenden. som mera liknade de förut gällande. Det var således en allmän strömning, som genomgick de närmaste åren efter 1875 i fråga om att göra sig för stora förväntningar af jordbruket, och denna stämning inskränkte sig, som vi se, ingalunda endast till Sverige. Botemedlet har ock öfverallt varit detsamma, i det att de obetänksamme blifvit straffade genom förluster, och detta torde vara det säkraste och enda möjliga sättet att förebygga återuppreparandet af dylika tilldragelser.

I förbigående vill jag, utan att dock dervid fästa alltför mycken vikt, tillägga, att optionsrätten kan i längden hafva en ganska väsentlig fara med sig, om den skulle ånyo införas, en fara nemligen för statens eganderätt till dessa egendomar. Om arrendatorn eller, i händelse af hans frånfälle, hans enka eller efterlevande rättsinnehafvare tilldelas rätt att öfvertaga gården för högsta arrendevärderingen utan auktion och så slägtled efter slägtled, så ligger nära till hands, att ett slags föreställning inrotar sig, att dessa arrendatorer ha ett slags half eganderätt till gårdarne. Måne man icke derigenom sloge in på samma väg, som i Danmark ledt till hvad som händt med de så kallade fästegårdarne, hvilka jordegaren icke hade rätt att taga under eget bruk, utan blott att upplåta på lifstids arrende mot en viss arrendesumma och en städja, och som dertill gått från slägtled till slägtled, ända till dess man ansett det billigt att yrka, att de en gång för alla skulle upplåtas genom så kalladt "arvefästning", hvilket är detsamma som att jordegarens eganderätt till gårdarne förvandlats till en eganderätt blott till hvad vi skulle kalla en frälseränta af desamma. Måne icke optionsrättens återinförande skulle kunna i längden hafva en snarlik fara med sig äfven hos oss?

Grunder för
förvaltningen
af kronans
domäner.
(Forts.)

Slutligen vill jag endast påpeka, att, då, såsom vi antagligen alla känna, Andra Kammaren redan bifallit 6:te och 7:de punkterna oförändrade, och det i den påföljande punkten C heter, att såsom villkor för förslaget antagande förutsättes, att Riksdagen enas om grunderna för förvaltningen af kronans domäner, så skulle vi genom ett skiljaktigt beslut i den nu föredragna punkten sätta alltsammans på spel. Att i denna punkt fatta ett afvikande beslut är således att för en detalj, om ock vigtig detalj, åsidosätta det hela och utsätta sig för att hela frågan om en ordnad domänförvaltning går om intet.

Jag tror således såväl ur synpunkten af hvad som är rätt, som ur synpunkten af hvad som är klokt eller som kan föra till genomdrifvandet af det hufvudsakliga i betänkandet, att det är nödvändigt att låta enskilda åsikter i fråga om en sådan detalj som optionsrätten i den af reservanterna yrkade formen vika och oförändradt bifalla den föredragna punkten med den af Kongl. Maj:t föreslagna modifierade optionsrätten, såsom Andra Kammarerna redan gjort, och hvarå jag anhåller om proposition.

Som tiden var långt framskriden, och nio talare ännu återstodo anmälda att erhålla ordet, uppsköts den vidare öfverläggningen om förevarande punkt till aftonsammanträdet.

Upplästes och godkändes Lag-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 31, om lagbestämmelser angående de rättsförhållanden, som uppstå genom samegendom i stadsfastighet, samt beträffande delning af sådan fastighet;

N:o 32, angående förändrad lydelse af 23 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 Juni 1875; och

N:o 33, om upphörande af de s. k. resekallspenningarne.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.